

VRB/1-4/1999.
VRB/4/1998-2002.

J e g y z ő k ö n y v

az Országgyűlés választási rendszer reformját előkészítő

eseti bizottságának

1999. május 18-án (kedden) 10 órakor

az Országház főemelet 37-38. számú üléstermében

megtartott üléséről

Napirend:

1. Az Országgyűlés létszámának csökkentési lehetőségei (egyfordulós, kétfordulós kérdés, az arányosítás kérdése) témakör folytatása
2. A nemzeti kisebbségek önálló parlamenti képviseletének lehetősége (egykamara, kétkamara) témakör folytatása
3. A külföldi magyarok választási joga, a választókerületek nagyságának újragondolása, közös lista

Elnököl: Dr. Pokol Béla (FKGP), a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezetők: Vicai Erika és Szűcs Dóra

Az ülés résztvevői

A bizottság részéről:

Dr. Pokol Béla (FKGP), a bizottság elnöke

Dr. Lamperth Mónika (MSZP), a bizottság alelnöke

Dr. Rubovszky György (Fidesz)

Dr. Salamon László (Fidesz)

Dr. Turi-Kovács Béla (FKGP)

Dr. Balsai István (MDF)

Dr. Horváth Balázs (MDF)

Dr. Wiener György (MSZP)

Balczó Zoltán (MIÉP)

Dr. Fenyvessy Zoltán (MIÉP)

Meghívottak:

Dr. Hargitai János (Fidesz), a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény módosítását előkészítő ad hoc bizottság elnöke

Dr. Tóth Zoltán államtitkár (Belügyminisztérium)

(Az ülés kezdetének időpontja: 10 óra 08 perc)

Hiba! A könyvjelző nem létezik.DR. POKOL BÉLA (FKGP), a bizottság elnöke - a továbbiakban ELNÖK: Üdvözlöm a bizottság tagjait! Megkezdjük a bizottság ülését - bár még nincs itt mindenki -, hogy ne csússzon tovább a kezdés időpontja. Jelen vannak a Fidesz, az MSZP, a MIÉP, a Kisgazdapárt és az MDF képviselői. Hadd jelezzem, hogy ezzel teljessé vált a létszám, tudniillik az SZDSZ delegáltjai jelezték, hogy sem Kóródi alelnök asszony, sem Hack Péter úr ma nem lesz jelen. Öt párt jelenlétére számíthatunk, mind az öt párt képviselői jelen lesznek. Horváth Balázs képviselő úr is itt van, csak kiment pár percre. Öt párt képviselőjében tudunk vitatkozni, így lehet megtartani az ülést. Az öt párt képviselője jelen van. (Dr. Rubovszky György és dr. Horváth Balázs megérkezik.) Üdvözlöm az ülés közben megérkezett képviselőket. Megnyitom a bizottság ülését. Még egyszer hadd jelezzem, hogy az SZDSZ delegáltjai jelezték, hogy ma nem tudnak részt venni az ülésen. Mivel öt párt jelenléte esetén a bizottság határozatképes, ezért nincs akadálya annak, hogy a tárgyalást elkezdjük.

A kiküldött napirendi javaslat alapján az eddigi megegyezés szerint ma a harmadik témához érkeztünk, amely a külföldi magyarok választási joga, a választókerületek nagyságának újragondolása és a közös lista. Mivel az első két témakört folyamatosan napirenden kell tartani, nem tudtuk lezárni, így alakult ki a mai napirend a múltkori megegyezés szerint.

A következő a javaslatom. Bár a három kérdés összefügg, de annak érdekében, hogy mégiscsak le tudjuk zárni, sorrendben tárgyaljuk meg. Az alapkérdések elől vannak, az egyfordulós és a kétfordulós kérdés. Kérem, hogy erről ma nyilatkozzunk utoljára, hogy ma le tudjuk zárni. A mai ülésen kívül még egy ülés lesz, amikor már nem a magyar választási rendszerrel szeretnénk foglalkozni, hanem az európa parlamenti választási rendszerrel. Ősszel is összejövünk, mielőtt leadjuk a végső határozati javaslatot, amely a bizottságunk munkaeredményét jelenti majd. Jó lenne, ha a három kérdésben kialakulnának a végleges álláspontok, mert a következő ülésen nem a magyar, a belföldi, hanem az európa parlamenti választás szabályai kerülnek napirendre, ahogy megegyeztünk.

Hiba! A könyvjelző nem létezik.A jelentkezés sorrendjében szólásra következik Salamon képviselő úr, majd Turi-Kovács képviselő úr. Megadom a szót Salamon képviselő úrnak.

Hiba! A könyvjelző nem létezik.DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Tisztelt Bizottság! Tisztelt Elnök Úr! Köszönöm a szót. Nagyon röviden szólnék. A Fidesz most már írásban is előterjesztette a választási rendszerre vonatkozó javaslatát, és talán illik nagyon-nagyon röviden ismertetnem a lényegét. A Fidesz az egyéni választókerületek számát nem javasolja megváltoztatni. Tehát az a javaslatunk, hogy tartsuk meg a 176 egyéni körzetet. A listás mezőny az, amely tekintetében nagyon lényeges csökkentést tart lehetségesnek, de csak egy alapvető szervezeti változással.

A Fidesz javasolja a területi listák megszüntetését és egy olyan országos listának, 100 fős országos listának a kialakítását, amely kettős funkciót töltene be. Egyrészt a pártokra leadott egyenes szavazatok alapján kerülne kiosztásra a mandátum, másrészt ugyanide összesítődnének az úgynevezett töredékszavazatok is. Tehát a töredékszavazatok alapján való mandátumrészesedés is erről a listáról történne. Magyarán szólva a pártokra országosan és egyenesen leadott szavazatokat lehet egyesíteni az egyéni választókerületekben mérhető töredékszavazatokkal, és ebből a summából osztani a 100 országos mandátumot. Az arányosságot a töredékszavazatok súlyozott figyelembe vétele biztosítaná, aminek a technikai kérdés a megvalósítása. A technikai részleteinek az elmondásába nem bocsátkoznék bele. Ez

az első oldalon tíz pontban az elnök úr által felvetett összes kérdésre egy egymondatos választ tartalmaz.

Ezt most nem kívánom felolvasni, mert mindenki számára rendelkezésre áll, de annyit mondanék, hogy ezzel a jelenlegi arányok megőrzendők lehetnének, és az Országgyűlés létszáma 110 fővel csökkenne, azaz összesen 276 fős Országgyűlés létesítését lehetne ezzel megvalósítani, ami a képviselők létszámának 30 százalékos csökkentését jelentené. Úgy gondolom, hogy ennyit most elég mondani. Most kapták meg írásban a képviselőtársaim, így lehet, hogy nem is tudnak rögtön reflektálni, de megértem, hiszen a konkrét írásbeli anyag most vált ismertté.

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen, képviselő úr. Turi-Kovács képviselő úré a szó.

DR. TURI-KOVÁCS BÉLA (FKGP): Köszönöm szépen, elnök úr. Szintén nagyon röviden szólnék először a Független Kisgazdapárt javaslatáról, amelyet képviselőtársaim megkaptak. Úgy gondoljuk, hogy ez a javaslat olyan egységes egész, amelyen érdemes elgondolkodni. A magam részéről változatlanul úgy gondolom, hogyha azok a feltételek, amelyeket Pokol professzor jegyzett, megvalósulnak, az egyfordulós választási rendszer is megvalósítható. Ezek azonban összefüggenek egymással, és nyilvánvalóan csak összefüggésében tekinthetők, és nem külön kiemelve.

Ami a Fidesz javaslatát illeti, valóban itt tudtam elolvasni, ezért nem is szeretnék nagyon részletesen nyilatkozni, de első olvasatra nézetem szerint olyan aránytalanságot eredményezne, amelyet úgy gondolom, hogy valamennyien el szeretnének kerülni. Ez az aránytalanság nemcsak a kis- és középméretű pártokat sújtaná, hanem a szavatok nagy tömegeinek az elvesztését is jelentené függetlenül attól, hogy a töredékszavazatok be lettek számítva az országos lista irányába. Nem beszélve arról, hogy ez ugyanazt eredményezné, amit a jelenlegi választási rendszerben is sokan kifogásolnak nem teljesen alaptalanul, nevezetesen: a pontszerzés érdekében induló pártok igen gyakran megváltoztatják azokat a szavazói szándékokat és arányokat, amelyek egyébként kialakulnának. Első olvasatra ennyit mondanék, de el kell mondanom, hogy majd pontról pontra kívánnák ezekre válaszolni.

Egyben bejelenteném az elnök úrnak, hogy el kell távoznom, miután halaszthatatlan frakcióbeli elfoglaltságom van. Köszönöm szépen. *(A képviselő elhagyja a termet.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen, képviselő úr. A jelentkezés sorrendje szerint Balczó képviselő úr, majd pedig Lamperth Mónika alelnök asszony következik.

BALCZÓ ZOLTÁN (MIÉP): Köszönöm a szót. A Fidesz javaslatával kapcsolatos lényegi álláspont kialakításához nincs szükség hosszabb tanulmányozásra. Anélkül, hogy az eddig benyújtottakat részleteiben elemeznénk, elmondható, hogy bizonyos közös alapok megtalálhatók voltak: a MIÉP javaslata – bár számokban eltér a Kisgazdapártétól – valamilyen közös irányban összehozható lett volna; az MSZP és az SZDSZ javaslata között is van ugyan lényegi különbség, de bizonyos szempontból a mandátumkiosztás első köre a pártlisták alapján történne, a megszemélyesített lista elve pedig mind a kettőben azonos. Az egyik – amelyet jobban támogatónak éreztük, az SZDSZ-é – csak országos listát tartalmaz, az MSZP-é területi listát, de az osztószám növelésével valami közelítés itt is megvalósítható lett volna.

Nyilvánvaló, hogy a Fidesz javaslata ettől alapvetően és lényegesen eltér. Ez és a másik négy megismert javaslat az én megítélésem szerint semmiképpen nem hozható közel egymáshoz – ez az egyik észrevételem. A másik az, hogy megítélésünk szerint nem tesz eleget

annak az előzetesen kitűzött követelménynek, amelyre közösen mindannyian azt mondtuk, hogy arányosabb választási rendszert valósítson meg. A 176 egyéni választókerület megtartásával az aránytalan többségi rendszert tartja meg ez a javaslat - mivel nem hiszük azt, hogy alapvetően változna a választói magatartás -, amely nem az első fordulóban osztja ki az egyéni mandátumot, amikor mindenki versenyben van. Egy volt ilyen az elmúlt választáson, ez nyilván a második fordulóban dől el visszalépések után, feltehetőleg két párt küzdelmében. A mandátumok döntő többsége nem arányos szavazással dől el, így az arányosság feltételének ez nem felel meg.

A másik pedig az, hogyha ilyen mértékben előtérbe helyezzük az egyéni képviselői mandátumot, az megítélésem szerint ellentmond azoknak az elveknek, amelyek a szabad mandátum elvét vallják, és amelyek a képviselő intézményes függetlenségét jelentik azoktól, akik őt megválasztják. Az egyéni képviselői kerületek, az egyéni képviselői mandátumok túlzott aránya pedig pontosan ezt az elemet emeli ki: az adott érdekközösséghez és választói körhöz való tartozást.

A másik az, hogy tipikus választói magatartás, amikor egyénre szavaz a második fordulóban. Tisztelet minden egyéni mandátumot szerzett képviselőnek, hiszen természetesen a személye is számít. De láthatjuk, hogy ilyenkor döntően az a kérdés merül fel a választóban, és pont attól többségi, hogy egy előző kormányzati ciklust folytatni akar, és azt támogatja, vagy váltani akar. Tehát tulajdonképpen az én felfogásom szerint a kétfordulós egyéni választás második fordulója egy többségi, jórészt pártszavazás. Tehát még egyszer: úgy érzem hogy a Fidesz javaslata és bármely más eddig beterjesztett javaslat nemigen közelíthető egymáshoz, és más szempontból néhány előzetesen megfogalmazott alapelvünknek, amit el szerettünk volna érni, úgy ítélem meg, hogy nem tesz eleget.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Lamperth Mónika alelnök asszony következik.

DR. LAMPERTH MÓNICA (MSZP): Tisztelt Bizottság! Szeretném az arányosság tekintetében megerősíteni, amit az előttem szóló képviselő mondott. Ez a rendszer, ez a szisztéma az eddig megismertek közül a legaránytalanabb. Ezért a mi felfogásunk szerint a választási rendszerrel szemben támasztott követelményeknek nem felel meg. Egy választási rendszernél az arányosság is fontos szempont más szempont mellett. Erről már többször szó volt a bizottság ülésén, ezért ezt most nem akarom ismét kifejteni.

Hogy tovább tudjunk tárgyalni, a Fidesznek nyilatkoznia kellene arról, hogy egyébként azt a célt, amit közösen megfogalmaztunk, hogy a rendszer arányosabb legyen, ezt a maga részéről elfogadja-e. Ha nem fogadja el, akkor igazából újra fel kell tenni a kérdést, hogy a választójogi reformnak milyen célt tűz ki a bizottság. Ez volt az első olyan kérdés, amiről nekünk tárgyalnunk kellett, és meg kellett egyezni. Akkor azt mondtuk, hogy az arányosság a stabil kormányzás biztosítása, illetve egy olcsóbb megoldás az, amit a bizottság támogatni tud. Megítélésünk szerint ez a javaslat ezeknek a követelményeknek nem felel meg.

Elgondolkodtató az is, hogy egy rendkívül agresszív megoldást javasol a kis pártokkal szemben, hiszen azt mondja, hogy kiáll ugyan a második forduló mellett, de a második fordulóba csak két jelölt kerüljön tovább, és a harmadikat szeretné elhagyni. Ez nyilvánvalóan azt mutatja, hogy a Fidesz számít arra, hogy a protestszavazatok közül a legtöbbet megszerzi, és ilyen módon próbálja meg az egyébként aránytalan rendszert is a saját politikai javára fordítani. Hogy egyáltalán tovább tudjunk tárgyalni, azt kellene tisztázni, hogy az arányosságot mint célt, a Fidesz egyáltalán fontosnak tartja-e. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, alelnök asszony. A jelentkezés sorrendjében megadom a szót Wiener Györgynek, Salamon Lászlónak, majd Balsai István képviselő úrnak. Tessék!

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Tisztelt Bizottság! Ugyan nem volt sok idő a Fidesz javaslatának áttekintésére, azonban első olvasat alapján mégis kialakítható erről egy értékelő vélemény. Ennek a legfontosabb mozzanatait Lamperth Mónika képviselőtársam korábban már elmondta. Röviden utalnék néhány ezen túlmenő problémára is. Utána kitérnék más pártok javaslataira is, mert azokat az összes jelenlévő bizottsági tag - mivel azokat jóval korábban kiosztották - sokkal behatóbban tudta értékelni, elemezni.

Teljesen egyértelmű, hogy a Fidesz által előterjesztett javaslat a mostaninál aránytalanabb. Nem is lehetséges olyan választási rendszert kidolgozni, amely az egyéni képviselői helyek számának megtartásával és a listás helyek csökkentésével ne idézne elő az arányosságban egy újabb súlyos visszaesést, ne növelné a torzítás mértékét. Emellett úgy látom, hogy még nincs is teljesen kidolgozva a Fidesz javaslata, mert legalábbis első olvasatra nem derül ki, hogy a száz listás hely hogyan oszlik meg a közvetlen szavazatok alapján kiosztható helyek, illetőleg a töredékszavazatok alapján kiosztható helyek között, vagy pedig az a megoldás szerepel-e - akkor ez nincs egyértelműen kimondva -, hogy az összes töredékszavazat felkerül a listára, mármint az országos listára, valamint az összes közvetlenül leadott szavazat is, és ezek együttesen eredményeznének egy olyan szavazattömeget, amely alapján a mandátumkiosztás zajlana. Egy ilyen értelmezés is beleolvasható az anyagba, mivel nincs elosztva a mandátumok száma a töredékszavazat alapján kiosztott, illetve közvetlen szavazat alapján kiosztott képviselői helyekre. Valószínűleg ez az olvasat a helyes, de akkor ezt egyértelműen ki kellene mondani.

Itt jegyzem meg, hogy ha a kétszavazatos rendszert összekapcsolom a töredékszavazattal, akkor azáltal, hogy a preferenciák a pártok és az egyéni jelöltek között nem olyan nagymértékben szóródnak, mint ahogy ezt sokan feltételezzük, hanem általában egy választópolgár ugyanarra a pártra és ugyanazon pártból származó jelöltre szavaz, legalábbis az esetek 90 százalékában, ez azt jelenti, hogy a második szavazat is az első helyen végzett párt szerepét, előnyét megnöveli. Ha csak töredékszavazatok lennének az országos listán, abban az esetben kevésbé lenne aránytalan a megoldás. Meg kell jegyezni, hogy akkor a Tölgyessy Péter által a kilencvenes évek elején javasolt elképzeléshez jutunk vissza. Ez egyébként nem áll attól távol. A Tölgyessy Péter-féle javaslat aránytalanabb volt, mint a meglévő választási szisztéma. Ezt azon tanulmányomban, amelyet szétszítottak egy korábbi fázisban a bizottság tagjai között a Belügyminisztérium részéről, már kimutattam. Szoboszlai György egy másik tanulmányában még alaposabb matematikai módszerekkel jelezte, hogy miért szükségképpen aránytalanabb az adott megoldás a mostaninál. Az előttünk levő koncepció pedig a Tölgyessy-féle "B" változatnál is nagyobb torzítást tartalmaz. Ezért úgy ítélem meg - Lamperth Mónikához és Balczó Zoltánhoz hasonlóan -, hogy nem lehetséges ennek alapján a kitűzött célok elérése.

Az is egyértelmű, hogy már a Fidesz is világosan látja, hogy annyira radikálisan nem lehet csökkenteni a létszámot, mint ahogy korábban gondolta. Az eredeti elképzelésekben - amelyek november, december táján a sajtóban megjelentek - a Fidesz 220-250 főre kívánta csökkenteni a képviselői létszámot. Most már 276-nál tart. Meg kell jegyezni, hogy a 276 és a 300, illetőleg a 304 között sokkal kisebb a különbség, mint akár az MSZP, akár az SZDSZ javaslatában lévő arányosság, illetőleg a Fidesz koncepciójában lévő arányosság közötti eltérés. Tehát az a 24 vagy 28 fős csökkenéstöbblet nem ad igazi magyarázatot arra, hogy miért kellene az egyébként is aránytalan választási szisztémát tovább torzítani.

Nagyon röviden kitérnék - bár már korábban szó esett erről a kérdéskörrel - a másodlagos preferencia és a kétforduló kérdésre. A magyar választási rendszer kétszavazatos. Az első fordulóban is lehetőség nyílik a másodlagos preferencia érvényesítésére annak következtében - miként erre előbb már utaltam -, hogy egy

választópolgár általában ugyanarra a pártra és ugyanannak a pártnak a jelöltjére szavaz. Ez azt jelenti, hogy nem nagyon kívánnak élni a másodlagos preferenciával. Kényszermásodlagos preferencia létezik a protestszavazás formájában, de már erről is volt szó, amikor nem azért szavaznak egy pártra, mert azt támogatni kívánják, hanem azért, mert egy másik pártot el akarnak vetni. Ez nemcsak a jobboldali térfélen van így, hanem a baloldali térfélen is így van. Ennek következtében azon SZDSZ-es szavazók, akik az MSZP-re szavaznak jobb híján, vagy azok a kisgazda vagy MIÉP-es szavazók, akik a Fideszre szavaznak jobb híján, nem azért támogatják akár a Fideszt, akár az MSZP-t, mert ezt a pártot preferálnák, hanem azért, mert a másik pártot még kevésbé.

Az az elképzelés, hogy úgynevezett pótválasztást valósítsanak meg a mostani három bejutó helyett, tehát visszatérjünk az 1848. évi V. törvénycikkben, illetőleg az 1874. évi XXXIII. törvénycikkben szereplő megoldáshoz, valóban azt eredményezi, hogy csak a két első helyezettnek van lehetősége továbbjutásra. Ez azt jelenti, hogy a két legnagyobb párt jelöltjei 90-95 százalékban jutnak be a második fordulóba. Minden más párt esélye rendkívüli mértékben csökken még a mostanihoz képest is. Egyben megszűnik a kisebb pártok alkuereje, amelyet a két forduló között tudnának érvényesíteni. Zárójelben jegyzem meg, hogy az MDF már az első forduló előtt is látta ennek a problémáját 1997-ben, amikor 2:1 arányban elosztotta a közös helyeket a Fidesszel, és ennek következtében 78 helyen gyakorlatilag az alku már az első forduló előtt megtörtént, 3-3 plusz helyen pedig nem indultak egymással szemben jelöltek. Ez arra utal, hogy az egyfordulós választási rendszer és a kétfordulós választási rendszer számunkra előnyös vonatkozásainak kombinálásával sikerült a választásokon jó eredményt, vagy a vártnál jobb eredményt elérniük.

Ez egyértelműen mutatja azt, hogy mindegyik választási rendszerben van lehetőség arra, hogy a pártok előzetesen összefogjanak, így Salamon Lászlónak az az érve, amelyet gyakran hangoztatott – például ma is a Szaunában -, miszerint nincs lehetőség arra, hogy átnyúljanak a pártok a választó feje felett, természetesen egy forduló esetén is lehetséges, ezt éppen 1998 mutatta.

Tárgyalni kellene az SZDSZ, a Független Kisgazdapárt és a MIÉP javaslatát is. Az SZDSZ javaslata valóban nem áll távol az MSZP javaslatától, a vegyes rendszerben kíván arányosítani és a megszemélyesített képviselő elvét vallja arányos rendszer mellett. A különbség az, hogy amíg az MSZP felülről lefelé arányosít, az egyéni körzeti eredményeket a listás eredmények alapján osztja ki, kivéve az úgynevezett többletmandátumokat, addig ugyanezt az arányosítást az SZDSZ koncepciója alulról felfelé építkezve valósítja meg. Itt kell megjegyezni, hogyha a Fidesz számára valóban a két forduló és az abban rejlő előnyök a kulcskérdés, akkor az SZDSZ javaslatát támogatnia kellene, mert az a két forduló mellett éppúgy működőképes, mint az egy forduló mellett, de egyben csökken a jelentősége annak – egyébként mind az SZDSZ, mind az MSZP koncepciójában -, hogy a rendszer egy- vagy kétfordulós-e, mert arányosítás zajlik, és az arányosítás a két fordulóból, de akár az egy fordulóból fakadó torzításokat is jórészt kiküszöböli, kivéve az úgynevezett választási küszöböt. Ennek következtében, hogyha valóban az az alapkérdés, hogy a Fidesz által vélt másodlagos preferencia érvényesülhessen, akkor támogathatná az SZDSZ elképzelését.

Itt jegyzem meg, hogy az SZDSZ arányosabb szisztémát ad az MSZP-nél abból a szempontból, hogy országos listán összesíti a területi szavazatokat, majd a mandátummegosztás után újabb metodikai eljárás beiktatásával az egyes pártok országos szinten megszerzett területi listás szavazatait elosztja a megyei, illetőleg a fővárosi listák között, ennek következtében ennek a konstrukciónak nagyobb az arányosító hatása. Megjegyzem, hogy a Fidesz számára az SZDSZ-koncepciónak még egy szempontból megfelelőnek kell bizonyulnia, mert 176 egyéni körzettel számol a továbbiakban is, így ennek következtében a Fidesz által elmondott kritériumok, amelyek döntő jelentőségűnek tűnnek - a

két forduló és hogy maradjon a 176 körzet –, az SZDSZ elképzelésében érvényesülnek. Megjegyzem, hogy az SZDSZ koncepciója rendkívül eredeti, szellemes, de az MSZP azért nem ezt a megoldást javasolta, mert ezt egy korábbi változatban Szigethy Istvántól már megismertük, aki egy bevált, jól működő rendszer adaptálását tartotta reális elképzelésnek, amely hosszú évtizedeken keresztül bizonyított mind az arányosság, mind pedig a stabilitás szempontjait figyelembe véve.

Ami a Kisgazdapárt és a MIÉP elképzeléseit illeti, ezek is számos követelménynek megfelelnek, és megítélésem szerint, valamint választási szakemberek számára is szimpatikus vonást tartalmaznak. Mind a két koncepciónak tulajdonképpen ugyanaz a problémája: mivel nem kapcsolja össze a választási rendszer két ágát, arra kényszerül, hogy az egyéni körzetek számát jelentősen csökkentse. Most csak arra volt időm, hogy a százas beosztást megvizsgáljam. Ez egyes megyék esetében nem látszik túlzottan problematikusnak, de más megyék esetében, ahol két vagy három választókerület marad, közepes vagy akár kis kiterjedésű megyében és viszonylag alacsony lélekszámú megyében már gondokat vet fel, hogy egyáltalán lehetséges-e egyéni körzeti választási munkáról, illetőleg képviselői munkáról beszélni.

Az alapelvek jó része mind a Kisgazdapárt, mind pedig a MIÉP koncepciójában megítélésem szerint akceptálható. Ha most mindenféle pártszervezeti kapcsolattól eltekintek, és tisztán csak választási rendszerrel kapcsolatos szakmai megfontolásokat veszek figyelembe, akkor azt kell mondanom, hogy az SZDSZ, a Független Kisgazdapárt, a MIÉP és az MSZP koncepciója egyaránt megfelel számos követelménynek, a Fidesz elképzelései viszont egy alapvető választási rendszerrel kapcsolatos elvi követelménnyel szemben áll. Ez pedig az, hogy az aránytalanság mértéke nem lehet túlzottan nagy, és mivel a magyar választási rendszerben 20-25 százalékos volt a torzítás 1990-ben és 1994-ben is - bár 1998-ban már kisebb volt, mint az előző két alkalommal, de ez önmagában még nem zárja ki, hogy a rendszer aránytalansági hajlama rendkívül nagy maradt -, ennek következtében ezt tovább torzítani semmiképpen nem lenne helyes.

Végezetül egyetlen záró gondolatot mondanék. Egy 1992-es vitára utalnék vissza, amelyhez Salamon László írásban küldött megjegyzést. Azon a vitán többen kifejtettük, így én is elmondtam, hogy olyan választási rendszer kell, amely viszonylag semleges és nem kiszámíthatatlan. A nagyon aránytalan rendszer teljesen kiszámíthatatlan, és mivel soha nem lehet biztos egyetlen párt sem még igen jó közvélemény-kutatási adatok mellett sem, hogy azokat az eredményeket el tudja érni, amelyeket a közvélemény-kutatók jeleznek - főleg nem három évvel a választás előtt -, ennek következtében minden párt számára, a nagy aránytalanságot javasoló párt számára is hátrányos az erőteljes torzítás, mert a pártpreferenciák módosulásában kerülhet abba a helyzetbe, amely helyzetet más pártok esetén feltételez. Ma valóban vannak nagy és kis pártok, ám ehhez hozzá kell tennem, hogy minden mai nagy párt volt egy korábbi korszakban kis párt, és a mai kis pártok egy részét - amelyek nem voltak korábban nagyok - nem lehet kizárni, hogy még nagyobb lehessen.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Salamon László, majd Balsai képviselő urak következnek.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Azért kértem szót, mert úgy gondolom, hogy egy valamit jó lenne a vita elején tisztázni. Két hozzászólásban is valahányunk által elfogadott célkitűzésként aposztrofálták, hogy lényegesen arányosabb választási rendszer legyen. Szeretnék rámutatni arra, hogy a Fidesz-Magyar Polgári Párt ezzel a céllal soha nem azonosult. Tessék nekem megmutatni azt a jegyzőkönyvet, ahol a Fidesz-Magyar Polgári Párt azt mondta volna, hogy a maga részéről ennek a tárgyalásnak a

célkitűzése az, hogy egy lényegesen arányosabb rendszert képezzen. Jó néhányszor szóba került ez a téma, és a Fidesz-Magyar Polgári Pártnak egyetlen sarokpontja volt a jelenlegi választási rendszerhez képest: a parlament létszáma lényegesen kisebb legyen, és amikor az arányosság mint szempont felmerült, én jó néhányszor szót kértem és elmondtam, hogy az arányosság is fontos szempont, de a kormányzóképeség is, és a kettőt együtt kell nézni. Nem rejtettem véka alá a véleményemet, hogy a jelenlegi választási törvény, az 1989. évi XXXIV. törvény most hatályos rendelkezései szerinti arányosságot kielégítőnek tartjuk, ettől mi nem kívánunk eltérni. Azt is hozzátettem, hogy természetesen készek vagyunk megvizsgálni olyan javaslatokat, amelyek ezen változtatni kívánnak, de ne tessék a Fidesznek tulajdonítani olyan célkitűzést, amely a Fidesznek soha nem volt célkitűzése, és a jelen tárgyalásokban való részvételénél sem volt a maga részéről – hogy így mondjam - alapfeltétele.

Még egyszer mondom, a Fidesz alapcélkitűzése egy lényegesen kisebb létszámú parlament, és mi éppenséggel azt hangsúlyozzuk, hogy az arányossági viszonyokat illetően a jelenlegi választási rendszer - amely korlátozottan arányos vagy korlátozottan aránytalan - megfelel. Még egyszer mondom, hogy ugyanakkor nem vagyunk rugalmatlanok megvizsgálni más véleményeket, és most fogunk is tudni nyilatkozni egy-két, a választási rendszerrel kapcsolatos más pártbéli elképzelésről.

A másik dolog: teljesen megalapozatlan - és csodálkozom is, hogy néhány perces tanulmányozás után ezt előre ki tudják jelenteni az igen tisztelt képviselőtársaim közül többen -, hogy a Fidesz jelenlegi javaslata a mostani rendszert aránytalanabbá tenné. Nem teszi aránytalanabbá, én ezt vitatom, én ezt tagadom, tudniillik a töredékszavazatok súlyozott mértékével, súlyozott figyelembevételével a rendszer arányai biztosíthatók. A töredékszavazatokat lehet szorozni 1,2-del, ha úgy gondoljuk, 1,5-del, ha az arányosság azt kívánja, 1,7-del, és amilyen summában fognak majd szerepet játszani a pártokra leadott egyenes szavazatokhoz képest, olyan mértékben a jelenlegi arányossági viszonyokat meg lehet találni, sőt, ha akarjuk, nagyobb szorzószámmal akár arányosabbá lehet tenni a jelenlegi rendszerhez képest is.

Ez matematikai technika kérdése. Ezt más oldalról is meg lehet közelíteni. Azt is lehet mondani, hogy a 100 országos listás mandátumot úgy osztom, hogy 70 mandátumot vagy 75 mandátumot töredékszavazatokra osztok, és 25 vagy 30 mandátumot osztok a pártok között. Ezt is meg lehet csinálni. Ezek technikai részletkérdések. Ezeket adott esetben végig kell modellezni. Ha a számok tükrében is az jön ki, hogy ez a rendszer aránytalanít - amit nem hiszek, mert nem aránytalanít -, a matematikai lehetőségekhez képest ez a rendszer működhet többféleképpen.

Valóban, ha egy az egyben vesszük figyelembe a szavazatokat, akkor lehet, hogy van, de nem kell egy az egyben figyelembe venni a szavazatokat, a töredékszavazatokat lehet súlyozni. Az önkormányzati választásnál is súlyozottak a töredékszavazatok. Kérem szépen, amikor kimondják, hogy a 40 százalékát mindenképpen a listás... (*Dr. Rubovszky György: Az nem töredékszavazat.*) De van olyan, hogy 60 százalék... (*Dr. Rubovszky György: Negyvenet osztanak szét a töredékszavazatok alapján.*) Így van! Mindegy, lehet, hogy nem jól idéztem. Nem ragaszkodom ehhez a konkrét példához, de matematikailag mind a töredékszavazatok felszorzásának technikájával, mind pedig a százasként, mandátumszám osztásával különféle arányossági helyzetek teremthetők.

Sajnálom, ha nem látták a képviselőtársaim ebben (*Dr. Wiener György: Mivel nincs benne.*), ezért most elmondom, és felhívom rá a figyelmet. Ami egyébként az MSZP- és az SZDSZ-javaslatot illeti, gyakorlatilag mind a két javaslat egy 98 százalékos, tehát teljes arányos rendszert javasol. Ezt bizony a Fidesz nem támogatja. A Fidesz nem akar egy olyan rendszert, ahol a Magyar Szocialista Párttól a Magyar Igazság és Élet Pártjáig egy frontba kell tömörülniük a pártoknak ahhoz, hogy kormányt tudjanak alakítani ebben az országban. Ez az

ország így nem lenne kormányozható. A jelenlegi magyar pártpolitikai viszonyoktól elvonatkoztatni, az egyes pártok közötti szinte áthidalhatatlannak látszó ellentétektől elvonatkoztatni nem lehetséges. Olyan választási rendszert teremteni, amely életképtelen koalíciókat hozna létre, annak a következménye a weimari köztársaságnak megfelelő helyzet teremtése lenne. *(Dr. Lamperth Mónika: Ugyan már!)* Tehát mi ezt a teljes arányossági rendszert nem tudjuk támogatni, ami akár az MSZP-, akár az SZDSZ-javaslatban felmerül. Egyelőre ennyit kívántam elmondani.

ELNÖK: Köszönöm. Balsai képviselő úr következik, őt követi Lamperth Mónika alelnök asszony.

DR. BALSAI ISTVÁN (MDF): Tisztelt Bizottság! Ügyrendi jellegű felvetésem lenne, ha és amennyiben jogot formálunk arra, hogy a bizottság a munkájában a hat párt által delegált véleményeket legalább egy rövid hozzászólás erejéig megismerje. Arra kérem az elnök urat, hogy az első megszólalások tekintetében vegye figyelembe azt, hogy egyik-másik delegáció kétszer-háromszor kap szót. Most a terjedelemtől nem beszélek, mert az elnök úr belátására van bízva, hogy két óra alatt hány vélemény kifejtésére kerülhet sor, ha valaki 30 percig beszél. De ez legyen a magyar parlamentarizmus általános kritikája. Ezt az ügyrendi észrevételt kívántam elmondani a hozzászólásom elején.

A Fidesz-Magyar Polgári Párt javaslatát igen jóleső érzéssel fogadja a Magyar Demokrata Fórum - két pont kivételével -, mert a saját álláspontjának a megismétlését látja ebben. A 2. pontban az egyéni választókerületek változatlanul hagyása szerepel, a 3. pontban a kétfordulós rendszer fenntartása, az 5. pontban a kétszavazatos rendszer fenntartása, a 6. pontban az arányosság mértéke stb. Valamennyi - beleérve a kampányidőszak rövidítésére és a választási eljárási törvény pontosítására vonatkozó igényt - találkozik az MDF véleményével.

Mindössze két eltérés van az MDF véleményéhez képest, ami viszont elfogadhatatlanná teszi a javaslatot. Ezzel kapcsolatban már nagyon sokan kifejtették az okokat. Az 1. pont az Országgyűlés létszámának radikális csökkentése, amire nem látunk lehetőséget.

A másik kifogásunk a 4. pontban írt elv, a területi lista megszüntetése. Mind a kettővel kapcsolatban nem ismételném meg a MIÉP, a Szocialista Párt és a Kisgazdapárt elhangzott érveit. Oly mértékben torzítja, és oly mértékben aránytalanítja, tehát még kevésbé teszi arányossá a magyar választás rendszerét, és a választópolgárok olyan mértékben csökkennének a választói akarat megnyilvánulásában, amely még tárgyalási alapnak is nagyon nehezen teszi elfogadhatóvá a Fidesz javaslatát. Úgy érzem, hogy ahogy napról napra haladunk tovább a számunkra rendelkezésre álló, parlament által megszabott határidő vége felé, egyre inkább távolodnak az álláspontok, és most nem tennék különbséget koalíciós pártok és nem koalíciós pártok között. Egyre vadabb - ha szabad ezt a szót mondanom - elképzelések kerülnek leírásra.

Mi úgy látjuk - a Magyar Demokrata Fórum ezért nem tett eddig írásbeli javaslatot -, hogy tréfásan azt mondhatom, hogy a Magyar Közlöny tartalmazza a Magyar Demokrata Fórum álláspontját, ugyanis annál a javasoltak egyike sem tud arányosabb és jobb megoldást javasolni. Ékes bizonyítéka ennek a Kisgazdapárt minapi bejelentése, de itt van a Fidesz javaslata is. Két koalíciós pártról van szó. Olyan távol vannak az álláspontok - a kettő egymáshoz képest -, hogy nem látjuk értelmét további javaslat megtételének. A kritikákat ezennel megfogalmaztam. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Mielőtt a továbbiakban megadnám a szót, hadd jelezzek valamit az ügyrendi felvetésre. Ezt nem kritikaként fogom fel. Ez egy harmadik

megoldás volt. Röviden összefoglalom: amikor elkezdtük a tárgyalást, egy rövid vita volt, ami hamar eldőlt. Tudniillik a felszólalás sorrendjére vonatkozóan két logikai megoldás volt. Eddig általában az volt a jellemző, hogy az erőssorrend dönt. A hat párt közül az egyik rögtön jelezte, hogy az erőssorrendet nem fogadja el. Egy pillanat alatt eldőlt a dolog, miszerint a jelentkezés sorrendjében adom meg a szót. Ez volt a másik, amiben megállapodtunk.

Most egy harmadik - ésszerű - javaslat merült fel. Hadd jelezzem levezető elnökként, hogy ha nem lesz kifogás ellene, akkor ehhez tartom magam. Természetesen a jelentkezési sorrend marad, ellenben - ez az általam felvetett harmadik korrekciós javaslat - ha a jelentkezők között van egy olyan párt, amely képviselője még nem szólalt fel, és a továbbiakban a többi párt képviselője hozzászólt, akkor engedjék meg, hogy eltérjek a jelentkezés sorrendjétől, és hadd adjam meg a szót azon párt képviselőjének, aki eddig még nem szólalt meg. Én így gondolom ezt. Ez eddig még nem merült fel, de még lesz egy teljes ülésünk, és akkor ezt figyelembe veszem. Elfogadom Balsai úr ügyrendi javaslatát. Ha senkinek nincs ellenvetése, ettől kezdve - ha ilyen szituáció adódik - így adom meg a szót.

Megadom a szót Lampert Mónikának. Őt követi Balczó Zoltán képviselő úr.

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Tisztelt Bizottság! A Fidesznek azt az álláspontját, amit a képviselő úr kifejtett, hogy a pártpolitikai viszonyoktól nem lehet elvonatkoztatni, nem tudjuk elfogadni a magunk részéről. Ha valaki végiggondolja azt, hogy 1990 óta a harmadik választáson a magyar pártstruktúrában milyen változások következtek be, akkor nem mondhatja azt, hogy egy választási rendszert ahhoz kell igazítani, hogy egyébként a pártpolitikai viszonyokat hogyan látja a törvényalkotó. Ez számunkra nem elfogadható. Ha egy biztos kályhát akarunk keresni, és azt mondjuk, hogy legyen egy mércéje, hogy mihez viszonyítunk, akkor mi nem tudunk mást elképzelni, mint a választói akarat kifejeződését. Mi azt mondjuk, hogy nem lehet ellépni elegánsan afölött, hogy egyébként mit akarnak a választók - semmilyen más érdekek felnagytásával.

Volt már arról szó a bizottság vitájában, hogy igenis a stabil kormányzás érték, és amikor 1990-ben a mostani hatályos választási rendszer alapján létrejött az első demokratikusan választott parlament, akkor tudatosan vállalta azt a törvényalkotó, hogy egy aránytalan rendszert hoz létre annak érdekében, hogy biztosított legyen a stabil kormányzás. Azóta eltelt azonban jó néhány év. Túlvagyunk három választáson, stabilizálódott a demokrácia. A választói akaratól eltérni rendkívül kényes dolog. Azt gondolom, ma eljutottunk oda, hogy a választói akarat jobb kifejeződése érdekében egy arányosabb rendszert hozzunk létre. Ez megítélésünk szerint egy jó célkitűzése lehet az olcsó parlament mellett a választójog reformjának. Ha ezt a két tárgyaló fél is megkérdőjelezi, akkor érdemes újrafogalmazni a célokat, hogy mit akarunk, mert különben nem fog tudni tovább jutni az egyeztetésen.

Az is kétséges, amit a képviselő úr mondott, hogy a Fidesz álláspontja szerint a jelenlegi választási rendszer arányossága elégséges, majd ezt követően letesz az asztalra egy olyan javaslatot, amely lényegesen aránytalanabb. *(Dr. Salamon László: Nem!)* A képviselő úr példája számomra nem volt meggyőző, nem bizonyította azt, hogy lehet ezzel egy arányosabb rendszert létrehozni. Ha tovább is akarunk az arányosságról tárgyalni, akkor érdemes lenne ezt konkrétan modellezni, ki lehet számolni, nem nagy trükk, és akkor az pontosan bizonyítja, hogy a rendszer valóban arányosabb vagy sem.

Szeretnék visszatérni oda, hogyha abban egyezsége tudnánk jutni, hogy a választói akarat kifejeződését mint a demokrácia egy fontos elemét valamennyien fontosnak tartjuk, és el tudunk mozdulni egy arányosabb rendszer felé - talán azért is van erre lehetőség, mert a képviselő úr azt mondta, hogy elég arányosnak tartja a rendszert, de mégis megpróbálta

bebizonyítani, hogy a Fidesz által javasolt szisztémával is lehet arányosabb a rendszer, ezért talán nem vészett fejsze nyele, hogy még egyszer visszaforduljunk erre a kérdésre.

Balsai képviselő úr mondta, hogy most már egyre vadabb elképzelések jönnek elő. Én nem hiszem, hogy egyre vadabb elképzelésekre jöttek volna eddig elő, amíg nem ismertük meg a Fidesz álláspontját. Én nem minősítettem volna így, ha ön nem teszi, de ön mondta, hogy ez egy vad elképzelés. Szerintem is az, mert olyan aránytalanságot hoz a rendszerbe, amely a mai viszonyok között, a demokrácia alapjain álló választási szisztémánál nem elfogadható. Ha tovább akarunk tárgyalni és keresni a konszenzust, akkor érdemes még egy kört futni az arányosság tekintetében. Egyébként ugyanúgy megerősítem, ahogy Wiener György elmondta az előbb, hogy a Független Kisgazdapárt, a MIÉP, az SZDSZ és a Szocialista Párt javaslatában van egy csomó olyan közös elem, ami alapján lehetne tovább tárgyalni.

Köszönöm.

ELNÖK: Balczó képviselő úr következik, majd utána hadd jelentkezsem be én is. Utánam pedig Wiener képviselő úr jön még egyszer.

BALCZÓ ZOLTÁN (MIÉP): Köszönöm a szót. Tisztelt Bizottság! Én is meg tudom erősíteni, hogy dr. Salamon László mindig említette a kormányozhatóságot mint kritériumot, de emlékezetem szerint azt soha nem mondta, hogy a kezdet kezdetén, a legelső egyeztető tárgyaláson is megfogalmazott arányosságot viszont egyáltalán nem tekinti szempontnak.

Azért hadd mondjak valamit azzal kapcsolatban, hogy miért mertük azt mondani részletes modellszámítás nélkül, hogy ez a rendszer az aránytalanságot fokozza. Tudom azt pontosan, hogy $3 \times 7 = 21$, bár nem tudom megmondani, hogy a $3,8 \times 7,9$ mennyi, de azt meg tudom mondani, hogy több. A 176 egyéni választókerületi mandátum nyilvánvalóan – főleg ebben a rendszerben – többségi aránytalan szavazással dől el. Az arányosság két helyről származik a mostani rendszerben is, a pártok listájára leadott szavazat igyekszik közel arányos lenni, a másik pedig az arányosságot segíti elő - a töredékszavazatok alapján jutottat mandátum. Ha 100 az összes ilyen mandátumszám, és a töredékszavazatot elkezdem valamilyen mértékben jobban díjazni – hogy ezt az egyszerű kifejezést használjam -, annak egy a következménye: kevesebb mandátum jut a pártok listájára leadott szavazatok után. Ez pedig automatikusan azt jelenti, hogy az az eleme az arányosságnak csökken, hiszen sokkal kevesebb mandátum jut. Ez a szisztéma – természetesen lehet tényszerű modellszámítást végezni - az elvek alapján teljesen világosan magában hordozza a 100 rögzített mandátummal azt, hogy csak aránytalanabb lehet.

Még egy megjegyzésem van. Úgy ítélem meg, hogy ez a szintű javaslat nem a kormányozhatóságot igyekszik elérni, hanem a kétpárti magyar demokráciát akarja törvényi módon bevezetni.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Engedjék meg, hogy én is hozzászóljak mint munkabizottsági tag, és akkor az elnöki pozíciót sem kell átadni erre a hozzászólásra. Turi-Kovács kollégám a frakció véleményét már ismertette, illetőleg kiosztottuk a Független Kisgazdapárt által elkészített javaslatot. Tulajdonképpen a vitában felmerült egy-két megállapításhoz szeretnék hozzászólni, illetve bizonyos félreértések elkerülése végett is megszólalnék.

Először is, nagyon fontosnak találom, hogy most végül is írásban kiderült, hogy a parlament két legnagyobb pártja szöges ellentétben álló javaslatot támogat, ami nagyon fontos, tudniillik úgy tűnik, hogyha e két párt bármelyike nem támogat egy javaslatot, akkor

azt nem lehet keresztülvinni. Most hogy ez írásban megjelent, fontos lenne rögzíteni, hogy a fennálló választási rendszeren alapvetően nem fogunk változtatni. Azért tartom fontosnak ezt jelezni, mert a Kisgazdapárt olyan javaslatot tett le - így most már öt javaslat van bent, amelyek közül lehet választani -, amely távolabb áll a Fidesztől. Hadd jelezzem, hogy itt egy hatpárti egyeztető bizottság jött létre, amelyben mindenképpen vannak kormánypártok, kormánykoalícióban lévő pártok és vannak ellenzéki pártok, amelyeknek a lététől nem lehet eltekinteni.

Hadd jelezzem, hogy mivel nagy ellentét van a Fidesz és a Kisgazdapárt között, ahogy jelezte Balsai képviselő úr, és a kormánypártok egymás közötti viszonyában ez fontos bejelentés, úgy látjuk – ahogy megkötöttük a koalíciós megállapodást, és tudtuk nagyon jól, hogy a Független Kisgazdapárt és a Fidesz között alkotmányjogi elképzelések szempontjából nagy eltérések vannak. Ennek ellenére ezt a koalíciót létrehoztuk, tudva azt, hogy ezek háttérbe tolhatók, mert egy sor ponton közös értékeink, közös terveink vannak, amelyeket meg lehet valósítani. Hadd hozzam ezt a már ismert ellentétet, amely a koalíciós programban azért nem kapott helyet, mert tudtuk nagyon jól ezt az ellentétet, így háttérbe szorítottuk. Ezért hadd mondjam azt – ez most újra nyilvánvalóvá vált, mert a hatpárti egyeztető bizottság létrehozatala felszínre hozta -, hogy a Független Kisgazdapárt nem visz semmi olyan javaslatot tovább, amely szöges ellentétben áll koalíciós partnereivel. Amennyiben a Fidesz megmarad álláspontjánál, akkor ezt a Független Kisgazdapárt mint teoretikus javaslatot megtartja, de lényegében a javaslat egészét nem viszi tovább.

Ezt csak azért mondom, hogy nehogy félreértés merüljön fel, hogy négy párt egyetért, a Fidesz pedig nem, és a nyilvánosság előtt úgy jelenhessen meg mint koalíción belüli feszültség. Ez nem okozhat feszültségséget, mert a koalíciót arra hoztuk létre, hogy ezt háttérbe toljuk. A hatpárti bizottság ezt most bizonyos mértékig előtérbe hozta. Azzal zárnam le ezt a kérdést, hogy amennyiben ez a lényeges ellentét fennmarad, akkor pusztán teória szintjén marad a mi elképzelésünk, és nem visszük tovább.

Ebből következik még egy következő kérdés. Mi úgy látjuk, hogy az összes javaslatban van egy nagyon lényeges koncepcionális eltérés, de van egy-két használható dolog, ami nem érinti a lényegét. Ha úgy látjuk, hogy a fennálló rendszer változatlan marad – mivel a két párt ennyire eltér egymástól -, az eleve lehetetlenné teszi a kétharmados választási törvény változtatását. Azonban vannak olyan javaslatok, amelyek a fennálló rendszerben éppúgy megvalósíthatók, mint néhány felmerült javaslatban. Az egyik ilyen a MIÉP javaslatában szerepel, ezt hadd emeljem ki. Maga a jelölés a kopogtatócédulás rendszer, és olyanfajta változtatást dolgoztunk ki, amely nem vitás, hogy következett abból a javaslatból, amit letettünk az asztalra. Ellenben a kopogtatócédulás rendszert fel szeretnénk váltani kaució megoldással, ami egyszerűbbé tenné a dolgot, óriási munkatehertől kímélné meg az összes pártot, és ebben a jelenlegi rendszer is alkalmazható lenne. Ez egy választás alatt talán az egyik legnagyobb munkaterhet jelenti, sok szempontból a költséget is nézni kell.

Egy kaució rendszert a mai önálló rendszerben is be lehetne vezetni, mert nem a lényegét érinti, azonban komoly munkaterhet ró a pártokra, és nemcsak munkaterhet ró, hanem aki már végzett kopogtatást több ezer, több tízezer lakásban, tudja nagyon jól, hogy sok szempontból 1989-ben más volt a helyzet, mint 1998-ban. A városokban a bűnözés növekedése, szinte belső zárkák főleg a nagyvárosokban, kutyákkal, bilinccsel, láncokkal, mindennel védett házak, lakótelepek ezrei mutatják ezt. 1998-ban ez komoly problémát jelentett nemcsak a munkateher szempontjából, hanem a lakók zavarása szempontjából is. Sokszor volt olyan, hogy az idős asszony ijedten nézett ki a kopogtatásra, én több száz lakásba kopogtattam be a jelölés alatt, és tudom mit jelent. Azt is láttam, hogy 1989 óta sokat változott a helyzet - nehogy félreértés legyen, nemcsak a pártok munkaterhe szempontjából,

hanem egy sor további szempontból végig kellene gondolni a kopogtatócédulás rendszert, és az a kaució rendszer, amelyet elképzeltünk, ezt esetleg megoldaná.

Azzal zárnám, hogy újra jelzem, a Fidessel való ellentétünk miatt mi semmiképpen nem kívánjuk tovább erőltetni a javaslatunkat, amennyiben úgy dől el a mai vagy a következő üléseken. Másrészt azonban ezt az elemét szeretném kiemelni. Mielőtt leállok a hozzászólással, hadd jelezzem, hogy következik a második téma - többször hozzászóltam az első témához -, a nemzeti kisebbségek önálló képviselője, ami egy külön téma. Ezzel kapcsolatban majd egy nagyon fontos dolgot szeretnék mondani, de most nem mondom, mert megvárom, míg a másik témára áttérünk. Köszönöm szépen. *(Dr. Lamperth Mónika: Ügyrendi javaslatom van!)*

Lamperth Mónikának ügyrendi javaslata van, utána pedig Wiener képviselő úr következik.

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Elnök Úr! Egy ügyrendi javaslatot szeretnék tenni. Tekintettel arra, hogy a Kiszármagpart világossá tette, hogy a koalíció belüli meglehetősen jelentős, eltérő álláspontok miatt nem kívánja tovább vinni a saját álláspontját *(Elnök: Ha így marad a Fidesz álláspontja)*, igen, ha így marad a Fidesz álláspontja. Mielőtt megtenném az ügyrendi javaslatot, egy mondattal hadd pontosítsak. Itt nem az a baj, hogy a két legnagyobb párt között nagyon nagy a távolság, hanem az a nagy baj, hogy négy párt egyébként azonos célkitűzései és értékrendje jelentősen eltér a Fidesz által és a Balsai képviselő úr által vadnak minősített javaslattól.

Ezért azt gondolom, hogy most érdemes lenne - ez az ügyrendi javaslatom - félretenni az 1. napirendi pont tárgyalását, hogy legyen lehetőség egyeztetésre a koalíciós pártok között, hiszen a Kiszármagpart a koalíciós egyeztetés igényét fejtette ki akkor, amikor azt mondta, hogy ha így marad a Fidesz álláspontja. Térjünk át a 2. napirendi pont tárgyalására, mert egyébként függetlenül attól, hogy az első kérdésben hogyan haladunk, a nemzeti kisebbségek önálló parlamenti képviselőjét meg kell oldania ennek a bizottságnak, hiszen ilyen kötelezettségünk van. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Ki kíván hozzászólni az ügyrendi javaslathoz? *(Dr. Wiener György, dr. Balsai István jelentkezik.)* Amennyiben elfogadjuk ezt a javaslatot, én is ezt szerettem volna mondani, tudniillik a harmadik körbe tartozó ugyanannál a pontnál tartunk. Bár elképzelhető, hogy még egy kört teszünk, mert akkor áttérnénk a 2. napirendi pontra. Wiener képviselő úr!

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Az ügyrendi javaslathoz a következő lenne a megjegyzésem. Egyetértek Lamperth Mónika ügyrendi javaslatával. A Hárszabály szerint van egy olyan lehetőség a plenáris ülésen, hogy a lezárás előtt minden frakció egy-két mondatban kifejtse a véleményét. Én ezzel a kiegészítéssel támogatnám. Ha az ügyrendi kör lemegy, akkor én még néhány mondatot mondanék. Azt javaslom, hogy ezt valamennyi párt tegye meg, és azután zárjuk le a vitát.

ELNÖK: Jó! Mielőtt lezárnánk, az ügyrendi kérdéshez szóljanak hozzá, és utána áttérünk a 2. napirendi pontra.

DR. BALSAI ISTVÁN (MDF): Elnök Úr! Ezzel egyetértek. Egy mondatot engedjenek meg - mert a sajtó is jelen van -, hogy pontosítsak. Vadnak minősítettem azt az elképzelést is, ami az egyéni választókerületi rendszerben magyar viszonyok között egyfordulót akar bevezetni. Ez azt jelentené, hogy a választásokon megjelent lakosságnak, mondjuk a

választópolgárok 60 százalékának jó esetben 12-15 százalékával bekerüljenek az első forduló után relatív többségi alapon a Magyar Országgyűlésbe olyan legitimitású képviselők, akik az összes választók 8 százalékát képviselik. Bocsánatot kérek, ez legalább olyan vad, mint az imént nekem címzett... *(Dr. Lamperth Mónika: Bocsánat, félreértettem!)* Ezek az elképzelések most már olyan távol vannak a realitásoktól, a magyar választói szokásoktól, illetve a magyar választáskor induló pártok adottságaitól, hogy még az egyfordulós egyéni választókerületi győzelmet is idézőjelbe kell tenni, mert az nem legitim képviselő, aki a választásra jogosultak 8-10-12 százalékával jut be a parlamentbe. Ez nagyon vad elképzelés.

ELNÖK: Én is hadd szóljak hozzá az FKGP nevében az ügyrendi javaslatához. Lamperth Mónika alelnök asszony hozzászólásának azon kitételét, ami most már többször felmerült az elmúlt egy órában - hogy négy párt közös értékrendje áll szemben a Fidesszel -, hadd utasítsam vissza. *(Dr. Lamperth Mónika: Én a célt mondtam.)* A Kisgazdapárt és az SZDSZ között, és különösen a Kisgazdapárt és az MSZP között nagyon-nagyon nagy eltérések vannak, ezzel szemben a Fidesszel azért álltunk koalícióba, mert sok szempontból közösségben vagyunk. *(Dr. Wiener György: Nem erről van szó!)* Lehet, hogy rossz a kifejezés, de mivel a jegyzőkönyvben megmaradt, ezért mondom, hogy ennek mindenképpen van egy olyan íze, hogy négy párt áll szemben a Fidesszel, ami - egy kicsit úgy érzem - a két nagy párt egymás közötti rivalizálása, ami természetes dolog, csak én nem szeretnék odaállni az MSZP mellé a Fidesszel szemben. Ezt hadd szögezzem le! Tehát én is támogatom az ügyrendi javaslatot, hogy zárjuk le a napirendi pont tárgyalását.

Balczó képviselő úr!

BALCZÓ ZOLTÁN (MIÉP): Köszönöm a szót az ügyrendi vita lezárása előtt. Elnök úr inspirált hozzászólásra. Természetesen amikor itt bizonyos kérdésekben azonos nézeteket vallunk, akkor természetesen nem a pártok alapértékrendjéről van szó *(Dr. Lamperth Mónika: Így van!)*. Tehát amikor az SZDSZ javaslata tekintetében kis átalakítással úgy tűnt, hogy közös nevező lehet, akkor nem arról volt szó, hogy a Magyar Igazság és Élet Pártja parlamenti szerepe megváltozott, és közös nevezőre kerültek. Itt a választási rendszer reformját előkészítő bizottság egy szakmai munkájáról van szó, amely kapcsán természetesen minden párt tudja ennek a politikai súlyát. Az érdekek éppen emiatt nem feltétlenül az egyéb megfogalmazott értékek mentén kerülnek össze. Ennyi.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Ki kíván még szólni? *(Dr. Rubovszky György jelentkezik.)* Rubovszky képviselő úr!

DR. RUBOVSZKY GYÖRGY (Fidesz): Köszönöm a szót. Tisztelt Bizottság! Az ügyrendi javaslattal mi is egyetértünk, de nem azokkal az indokokkal, amiket az alelnök asszony előadott, tehát nem egy ilyen koalíciós egyeztetés miatt. Szeretnénk modellezni az általunk megcsinált választójogi rendszert. Elismerem azt, hogy a 176 egyéni körzet és a 100 listás mandátum között lehet aránytalanság, de ha a '90-es, a '94-es és a '98-as választásokat végigszámolgatjuk, az egyéni és a listán kiadható mandátumokat, akkor ez talán kevésbé fog torzítani. De ezek most feltételezések, nem akarok belemenni. Itt mindenki elmondhatja a saját álláspontját, bizonyítani senki nem tud. Mi erre tekintettel javasoljuk, hogy ezt a pontot ne tárgyalja tovább a bizottság, és ezt megpróbáljuk a következő ülésre letenni az asztalra. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Az 1. napirendi pont után tisztább képünk van a pártok álláspontja tekintetében.

Hiba! A könyvjelző nem létezik.Áttérünk a 2. napirendi pontra: a nemzeti kisebbségek önálló parlamenti képviseletének lehetősége. Ki kíván hozzászólni? (*Dr. Fenyvessy Zoltán jelentkezik.*) Először Fenyvessy képviselő úr a szót. Tessék!

Hiba! A könyvjelző nem létezik.DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Tisztelt Bizottság! Köszönettel vettük Hargitai János által az Igazságügyi Minisztériumból bekért anyagokat, amelyeket áttanulmányoztunk. Hargitai János úr egyébként az előbb itt volt, és azt mondta, hogy el kell mennie egy bizottsági ülésre, és tolmácsoljam, hogy érdekelné a téma. Tehát nem érdektelenség miatt ment el, hanem egyéb elfoglaltsága miatt.

Ami az Igazságügyi Minisztérium által készített két anyagot és egyáltalán ezt a napirendi pontot illeti, nagyon fontos és hasznos volt látnunk, hogy az Igazságügyi Minisztérium szakértői leszögezték, hogy semmiféle olyan jogi kötelezettség nincs, hogy a parlamenti képviselők jogállásával azonos jogállást kellene biztosítani a kisebbségi képviselőknek. Tehát ebből a két anyagból egyértelműen kiderül, hogy nem azonos jogállás biztosításáról van szó, nem ilyen kötelezettsége van a parlamentnek, hanem valamilyen egyéb, és itt felsorol néhány köztes megoldást. Ettől mi még aggályosnak látjuk, hogy kialakulhatna egy teljes jogkörrel rendelkező parlamenti képviselőcsoport, a mostani parlamenti képviselők köre és egy valamilyen módon szűkített jogkörrel rendelkező parlamenti képviselők csoportja. Az más kérdés, hogy hány fős lenne az a csoport, tehát minden kisebbségből egy fő, vagy pedig hogyan állna össze. Mindenképpen valamilyen kettős jogkör alakulna ki, amit mi magunk egyáltalán nem tartanánk szerencsésnek. Azt hiszem, ez a választópolgárok esetében és talán az államigazgatásban is sok keveredésre adna okot.

Ráadásul nem is látjuk istenigazában annak a meghatározhatóságát, hogy mit jelent az, hogy a kisebbségeket csak a kisebbségi létükben érintő ügyekben kellene a parlamentben meghallgatni egyáltalán, vagy szavazati jogot adni. Felvetem például, hogy a költségvetés a kisebbségeket a kisebbségi helyzetükben érinti, vagy nem érinti, hiszen pénz leosztásáról van szó, de mégsem közvetlenül róluk van szó. Egyszerűen ezeket a gumijogszabályokat nem tudjuk istenigazában magunkévá tenni, és nem is tudjuk elfogadni. Persze lehetne sorolni a példákat, hogy mi az, ami a kisebbségi képviselőket kisebbségi létükben érinti. Ezért a napirendi pont tekintetében - zárójelben van az, hogy egykamara vagy kétkamara - megmondanám a véleményünket is.

Mi a kisebbségi képviselők parlamenti képviseletét kétkamarás rendszerben tudnánk elképzelni, ahol a második kamarában a többi teljes jogú képviselővel azonos jogkörrel rendelkezhetnének a kisebbségi képviselők, megoldva ezzel azt a problémát, amelyet már jeleztem, hogy első osztályú és másodosztályú parlamenti képviselők lennének. Amennyiben a második kamara felállításra kerül, akkor ott a többi második kamarai taggal azonos jogkörrel rendelkezhetnének a kisebbségi képviselők, és így ez megoldhatná ezt a kérdést. Ráadásul ha valóban sikerülne a mostani parlamenti képviselők létszámának csökkentése, és emellett sikerülne felállítani a második kamarát, akkor összességében nem is nőne különösebben a parlament létszáma. Mondjuk, levinnénk 300-270 körülire a parlamenti képviselők körét, és felállna egy 60-80 tagú második kamara, akkor körülbelül a mostani létszámnál tarthatnánk.

Még egyszer ismétlem, hogy ennek a két anyagnak az alapján csak a második kamarában látjuk megoldhatónak a kisebbségek képviseletét. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Engedjék meg, hogy a Független Kisgazdapárt nevében én fejtsem ki a véleményünket. Ez annál is fontosabb, mert volt egy kifejtett véleményünk, amelyet kiosztottunk, de a mostani nagyon fontos változás után – úgy tűnik, hogy lényegében változatlan marad a parlament létszáma – mondani kell valamit, ezért szeretnék hozzászólni.

A Független Kisgazdapárt az elmúlt 6-8 évben folyamatosan azt vallotta, hogy alapvető megoldást a kétkamarás parlament jelentene, ahogy az előbb a MIÉP képviselője kifejtette. A második kamara ezen túl további képviselőket is lehetővé tenne, ez lenne az ideális megoldás. Láttuk az elmúlt évek vitáiban és a mostani parlamenti pártok véleményéből, hogy erre kicsi esély van. Előterjesztettünk egy javaslatot a parlamenti létszám csökkentése mellett a 13 nemzetiségi képviselő jogállására – alapozva a 13 képviselő megválasztási módszerére, ami már kidolgozásra került a korábbi ciklusban -, mely szerint csökkentett hatáskörrel, de szavazati joggal rendelkeznének. Ez a mi javaslatunk egy komplex változtatás keretén belül.

Hadd mondjam el azt a verziót, amely arra vonatkozik, hogy amennyiben nem változik meg a parlament létszáma – úgy tűnik, hogy ez szinte eldöntöttnek tekinthető, ebben kell gondolkodni -, akkor mit tegyünk a még mindig kínzó kérdéssel, a nemzetiségi képviselőkkel. Az az álláspontunk, hogy amennyiben a 386 képviselő fogja adni a mai választási szabályok és a mandátumelosztás szerint a parlamenti képviseletet – nagy valószínűséggel ez történik meg -, akkor azt a javaslatot, amelyet az IM beterjesztett, a Kisgazdapárt javaslatához képest kevesebb jogkörrel ruházná fel a nemzetiségi képviselőket. Ennek a lényege az, hogy tanácskozási joggal, nyilvánosság előtti fellépési joggal, frakcióalapítással és a többivel rendelkeznének, azonban nem rendelkeznének szavazati joggal. Számomra meggyőző volt - ezt korábban is vallottuk -, hogy nem is lehet egyenlő jogköre a nemzetiségi képviselőknek az országos választáson rendszeren megválasztott képviselőkkel. Azoknak az alkotmányos passzusoknak a felhívása, amelyek az IM anyagában benne vannak, csak tovább erősítette azt a meggyőződésünket, hogy ez az alkotmányos, és éppen az lenne alkotmány szerint aggályos, ha a kisebb számban megválasztott nemzetiségi képviselők azonos joggal rendelkeznének.

Ellenben úgy látjuk, hogyha 386 képviselővel maradna a parlament, a Kisgazdapárt eredeti javaslata szerint, amely csökkenti a létszámot, és más választási elosztás mellett tette fel a 13 képviselőnek, hogy két mínusszal - a kormányalakításról történő szavazásban és a költségvetési törvény szavazásában nem vehetnének részt – teljes mértékű szavazati joggal rendelkeznének. Ez több, mint amit az IM anyaga mond. Mi ezt az álláspontunkat csak abban az esetben tartjuk fenn, amennyiben az egész rendszer megváltozna, de mivel erre kicsi az esély, hadd jelentsem ki, hogy az IM-nek a javaslata szavazati jog nélkül vinné be a nemzetiségi képviselőket. Ha nem változik a rendszer, ezt tartanánk elfogadhatónak, mert úgy látjuk, hogy ezt a kínzó kérdést kezelni kell.

Hadd tegyem még hozzá, hogy alkotmányjogászként úgy gondolom, hogy 6-7 évvel ezelőtt kár volt bemenni ebbe az utcába. Ismerve a nyugati országok választási rendszerét, ez nem volt kötelező. Ha belemegyünk az országgyűlési képviseletbe, privilegizált joggal vigyük be a nemzetiségi kisebbségek képviseletét, semmiféle nemzetközi vagy nyugati alkotmányos rendszerből fakadó - amelyet átvettünk - kényszer nem volt. Mivel 6-7 évvel ezelőtt ebbe az utcába bementünk, akkor azt mondom, hogy most már ne menjünk vissza, ellenben ha nem változik a rendszer, az IM anyagának azt a köztes megoldását támogatjuk, hogy szavazati joguk nincs, tanácskozási joguk van.

Köszönöm szépen. Salamon képviselő úr jelentkezett.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Egy picit pontosítást mondanék, de talán nincs is jelentősége. Ebbe a zsákutcába nem 6-7 éve, hanem az 1989. évi nagy alkotmánymódosításkor mentünk bele emlékezetem szerint, de nincs jelentősége ennek a dolognak.

A Fidesz-Magyar Polgári Pártnak az a véleménye, hogy fából nem tudunk vaskarikát csinálni. A parlamentbe betenni úgymond kisebbségek képviseletére valakiket, hogy azok mégsem parlamenti képviselői jogállásúak, de részei a magyar parlamentnek, ez

alkotmányjogi ellentmondás. Ha jól érttem Fenyvessy képviselő úr a praktikusnak látszó, de elvi síkon mozgó érveivel ezeket példázta körül, úgyhogy ezeket megismételni nem kívánom, azonban hozzátennék valamit. Minden parlament országgyűlési képviselőkből áll. A népképviseleti alapon felálló kamara népképviseleti alapon választott, a nép által választott országgyűlési képviselőkből áll. A népképviseleti kamarának más tagja nem lehet fogalmilag, mert az nem országgyűlési képviselő, és Országgyűlésnek nem országgyűlési képviselő nem lehet része. Ez számomra alkotmányjogi alapkövetkeztetés. Hogy egy felsőházban a felsőházi tagok hogyan strukturálódnak, az más kérdés, de itt most ez a javaslat egy népképviseleti kamarába való beillesztést mondana.

Gyakorlatilag a javaslat – különösen a bővebb jogokkal rendelkező részében – mit tartalmaz? Azt mondja, hogy adjuk meg a kisebbségek nevében oda bekerülő embernek – nem tudom képviselőnek nevezni, mert képviselőnek nem nevezi ez a tervezet sem; hogy minek nevezi, az nem derül ki, esetleg sajátos képviselőnek, próbálok kitalálni valamit – adjuk meg a képviseleti jogokat, kivéve a szavazati jogot. *(Dr. Lampert Mónika: Ügyvivőnek nevezi!)* Ügyvivőnek nevezi, bár én a parlamentben képviselőket ismerek, ügyvivőket nem ismerek. Erre azt tudom mondani, hogy ez burkoltan olyan képviselői jogállás megteremtése, ahol a kisebbségi képviselők nem kapják meg a szavazati jogot, ez pedig véleményem szerint alkotmányellenes különbségtétel képviselő és képviselő között.

A mi gondolatmenetünk egyrészt abból indul ki, hogy a parlament csak képviselőkből állhat, és a képviselőknek az alapvető jogai egyenlőek. Ismerjük, hogy a Házsabály a jogok gyakorlásában különbséget tesz független és a többi között, nem akarok ebbe belemenni, de olyan megoldással, hogy valakinek ne legyen szavazati joga, nem tudok megbarátkozni, és úgy gondolom, hogy ez nem alkotmányos. Ezt az erőltetett utat a Fidesz-Magyar Polgári Párt egészen egyszerűen járhatatlannak tartja.

A kétkamarás parlamentről a Fidesz álláspontja ismert, a Fidesz nem támogatja a második kamara felállítását, ezért nem tudunk mit mondani, mint azt, hogyha már ez az alkotmányos rendelkezés van ezzel kapcsolatosan – most ne bocsátkozzunk fenntartásokba, ez ismert, és azt hiszem, ebben nem igazán van vita közöttünk -, és erre kell megoldást találni, akkor a pozitív diszkrimináció szabályaival kell megteremtteni egy olyan valóságos képviselői jelenlétet a parlamentben, amelynek ilyen ellentmondásai nincsenek – Fenyvessy képviselő úrra hivatkozom, aki számos példán keresztül erre világosan rámutatott. Magyarán szólva: mi a szakértői anyagban foglalt megoldásokat nem tartjuk járható útnak.

ELNÖK: Köszönöm. Wiener képviselő úré a szó.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Tisztelt Bizottság! A most folyó vita egyértelműen mutatja, hogy mely kérdések körül alakulnak ki a frontvonalak. Tehát itt nem arról van szó, hogy az értékrend alapján a pártok egy nagyon határozott véleményt tudnak minden kérdésben kifejteni. Ahogy az előző témakörben négy párt álláspontja tért el döntő mértékben a Fidesztől, ebben a kérdéskörben a Magyar Szocialista Párt és a Fidesz álláspontja lényegesen nem különbözik egymástól. Ez is jelzi, hogy mennyire nem lehet a pártok általános értékrendjéből, ideológiai elveiből és a konkrét kérdésekből származó álláspontkülönbségeket összekeverni. Szükséges az, hogy minden egyes témakörnél külön-külön történjen meg a vélemények összegzése, illetőleg a politikai törésvonalak vázolása.

Salamon László képviselőtársamhoz hasonlóan az az álláspontom, hogy nem lehet a parlamentben olyan képviselő, aki nem rendelkezik szavazati joggal. Ennek következtében az Igazságügyi Minisztérium által kidolgozott, egyébként igen gondos munka nem ad választ arra, hogy a magyar parlament már hosszú évek óta a mulasztásos alkotmánysértés állapotában van. Ezt már nagyon sokszor nagyon sokan leszögeztük.

Az érvelésnek az a formája, amely az Igazságügyi Minisztérium dokumentumában található, nem igazán meggyőző. Ha a Magyar Köztársaságban élő nemzeti és etnikai kisebbségek részesei a nép hatalmának, államalkotó tényezők, akkor ebből pontosan nem az a következtetés vonható le, hogy a kisebbségi képviselők nem kell hogy rendelkezzenek mindazon jogokkal, mint más megválasztott országgyűlési képviselők, hanem pont ennek az ellenkezője következik, mégpedig az, hogy ha önálló államalkotó tényezők, akkor nem egyszerűen az egyéni jog alapján rendelkeznek jogosítványokkal arra nézve, hogy képviselőket válasszanak, mint minden más magyar állampolgár és ezen belül választópolgár, hanem akkor számukra speciális szabályok mellett kell biztosítani a különleges, a többi képviseleti formától eltérő nemzeti és etnikai kisebbségi képviseletet. Ennek a követelménynek az Igazságügyi Minisztérium dokumentuma nem tett eleget, noha nyilvánvaló a jó szándék, hogy oldjuk meg ezt a régóta húzódnó problémát, és iktassuk ki a régóta fennálló mulasztásos alkotmányértési állapotot.

Korábbi alkalmakkor már több alkalommal elmondtam, most meg kell hogy ismételjem: a körülöttünk levő kelet-közép-európai államokban a kisebbségi képviselők teljes jogosítványokkal rendelkeznek, akár a román, akár a lengyel, akár a szlovén parlamentben. Ennek következtében ha mi egy eltérő megoldást alkalmazunk, az nemzetközi politikai szempontokból is hátrányos lenne, az ország kisebbségekkel kapcsolatos magatartására nézve negatív következtetések levonását tenné lehetővé, ráadásul mi magunk sétáltunk be a csapdába, mert senki nem követelte tőlünk, hogy ezt kimondjuk. Kimondtuk, és utána ettől visszalépünk. Ez nem egy jó megoldás. Ennek következtében megítélésem szerint vállalnunk kell azt a kockázatot, hogy a kisebbségi képviselők kivételes esetekben a mérleg nyelvének szerepét betölthetik. A múltkori ülésen már elmondtam a szlovén példát. Nem kívánom megismételni, hogy a kormányalakításban a magyar, illetőleg az olasz kisebbségi képviselő döntő szerepet játszott, hiszen 45-45 arány alakult ki az ő fellépésük következtében.

Javasolom tehát, hogy ne az Igazságügyi Minisztérium koncepciója alapján, hanem azon megfontolások alapján, hogy a kisebbségi képviselők teljes képviselői jogosítványokkal rendelkezzenek, tegyünk kísérletet a probléma megoldására, akár a régebbi előterjesztéseket is figyelembe véve. Itt figyelembe lehet venni az 1993-as kormányzati javaslatot, amely nem kapta meg a kétharmados többséget, de figyelembe lehet venni az 1998-ast is. Van elég sok háttéranyag, van nagyon sok előmunkálat. Megítélésem szerint nem a probléma technikai, jogi megoldása okoz gondot, hanem a kellő politikai akarat hiánya. Mivel itt alapvetően politikai kérdésről van szó, szükségesnek tartom, hogy a politikai akarat érvényesüljön a kisebbségi képviselet megteremtése terén, ami egyben alkotmányjogi köteletségünk is, és a Magyar Köztársaságnak mintegy kvázi kifelé vállalt kötelezettségvállalása is. Tegyünk eleget ennek a kötelezettségvállalásnak.

ELNÖK: Köszönöm. Fenyvessy képviselő úr jelentkezett.

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Ha vita van, akkor legyen egy kis vita. Vitatkoznék az előttem szóló Wiener György képviselő úrral, ugyanis szerintem nem jók azok a példák, amelyeket felhozott, a szlovén és az egyéb példák. Tekintettel arra, hogy ott az olasz és a magyar kisebbség olyan minimális létszámmal rendelkezik, hogy saját jogon nem lenne képes teljes jogú képviselőt az ottani parlamentbe küldeni, míg ha a magyarországi kisebbségek ezt akarnák, a létszámuk alapján minden további nélkül megtehetnék. Magyarországon ma közel 1 millió főt tesz ki a népesség. Ebből a szavazásra jogosult 600-700 ezer körül lehet, és 600-700 ezer szavazattal nagyon sok kisebbségi teljes jogú képviselőt a parlamentbe küldhetnének, ha akarnának. Tehát a magyar parlamentnek nem feladata az, hogy ilyen pozitív diszkriminációt gyakoroljon, mint például a szlovének, mert ott így oldják

meg a kisebbségi képviseletet, másképp nem lehet. Nálunk megoldhatják a kisebbségek másképp, ha önszerveződéssel megoldják.

Szerintem ezzel dupla szavazati jogot adnánk a kisebbségek képviselőinek, hiszen ők egyszer szavaznak az úgynevezett rendes parlamenti képviselőkre, és mellette még szavazhatnak kisebbségi képviselőkre is, míg a többi magyar állampolgárnak egy szavazati joga van, egyszer szavazhat és delegálhat valakit a parlamentbe. Ez nem pozitív diszkrimináció, egyszerűen a választási arányok teljes felborítását jelentené, hogy bizonyos számú választópolgár két irányból is küldhet képviselőt a parlamentbe, egyszer a rendes szavazati jogával, egyszer pedig a kisebbségi szavazati jogával. Mi ezért mondtuk azt, hogy ebben a rendszerben ezt nem tudjuk elképzelni, mert a szavazópolgárok körülbelül 10 százaléka boríthatná fel magát az egész szavazati rendszert, ha igaz az, hogy körülbelül 1 millió kisebbség él ma Magyarországon. Nyilván erre lehet pontos válaszokat kapni, de ha azt mondjuk, hogy körülbelül 600-700-800 ezer a cigány származású, 250-300 ezer a német, és sok más nemzetiségű is van, akkor nagyjából az 1 millió fő közelít a valósághoz. Többek között erre az indokra tekintettel tartom rossz példának azt, amit Wiener György elmondott. Azokban az országokban, ahol másképp nem oldható meg a kisebbségek képviselete, igenis szükség lehet ilyen pozitív diszkriminációra. Magyarország nem tartozik ezen országok közé. Mondom: hogy kettős szavazata legyen az állampolgárok egy részének, az számunkra végképp elfogadhatatlan, tehát hogy delegálhat egyszer a rendes szavazati jogával, egyszer pedig kisebbségiként szintén beküldhet valakit a parlamentbe. Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr, csak egy tévedésre szeretnék rámutatni, nehogy elsikkadjon, hiszen megmarad a jegyzőkönyvben. A képviselő úr tévedésben van, mert nem az a pozitív diszkrimináció, hogy aki szlovák vagy más nemzetiségű, akkor van egy szlovákként, és van egy magyarként. Neki is két szavazata van, de ő tulajdonképpen arra a kisebbségi jelöltre adja le, és az a pozitív diszkrimináció, hogy kevesebb szavazattal bekerül. A lényeg: nem az van, hogy ha egy kisebbségi szlováknak vallja magát, akkor neki két szavazat mellett van egy harmadik. Ez tévedés!

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Nem mondtam azt, hogy neki plusz szavazata van, hanem azt mondtam, hogy neki lehetősége van más módon beküldeni a parlamentbe teljes jogú képviselőt kevesebb szavazattal.

ELNÖK: Köszönöm szépen. A jelentkezés sorrendjében megadom a szót Balsai képviselő úrnak, Salamon képviselő úrnak, majd Wiener képviselő úrnak.

DR. BALSAI ISTVÁN (MDF): Tisztelt Bizottság! A Magyar Demokrata Fórum egyetért az Igazságügyi Minisztérium által előterjesztett javaslattal, ami azt hiszem, nem meglepő. Úgy gondoljuk, hogy mindazon érvek, amelyek elhangzottak, a parlamenti képviselet biztosítása és az egyéb alkotmányos elvárások, mindenekelőtt a választójog egyenlősége és a népképviseleti egykamarás Országgyűlés adottságai között másfajta megközelítést nem tesznek lehetővé. Hosszabban nem kívánom kifejteni az indokokat, mert ezt tartalmazza a minisztérium anyaga, másrészt pedig olyan nagy ellentétek vannak a tárgyalást folytató frakciók képviselői között, hogy valószínűleg ebből sem fogunk tudni elmozdulni. Figyelemre méltó az, amit az elnök úr elmondott. Mindezekre tekintettel ha ez nem oldható meg, akkor a magunk részéről ezenkívül más javaslatot nem tudunk előterjeszteni. Ez a sajátunknak minősítendő, amit az Igazságügyi Minisztérium előterjesztett.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Hogy az álláspontok világosak legyenek, elmondom,

hogy eddig négy álláspont merült fel. Második kamarához ragaszkodik a MIÉP, csak ott tartja elképzelhetőnek a megoldást, az MSZP viszont ezzel szemben egy kamarában teljes értékű nemzetiségi képviselőket mond. A Független Kisgazdapártnak kettős az álláspontja: ha a rendszer így marad, akkor az MDF-fel együtt valljuk, hogy csak szavazati jog nélkül szerepeljenek; ha a rendszer meg tudna változni, akkor bizonyos mínusszal, de lenne szavazati joguk. Eddig ezek az álláspontok kerültek kifejezésre.

Most megadom a szót Salamon László képviselő úrnak.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): A Fidesz álláspontját tulajdonképpen már korábban elmondtam, amikor utaltam arra, hogy nincs más ösvényünk, mint amit korábban kikísérleteztünk, és ami valóban két javaslatban formálódott meg. Az egyik az 1993-as javaslat, a másik pedig 1998-hoz kötődik, a Horn-kormányhoz. Nagyon figyeltem azt, amit Fenyvessy képviselő úr mondott. Felvetette a három szavazat problémáját, és nem is baj, hogy felvetette, mert a kétféle javaslat között az volt a különbség, hogy a Horn-féle javaslat szerint az állampolgár eldöntötte volna, hogy nemzetiséginek is tartja magát vagy nem. Ez egy háromszavazatos rendszer lehetőségét foglalta magában: egyéni, pártlista és kisebbségi. Ezt a fajta megoldást – ebben a percben, ebben a szakaszban nem kell részletekbe menni – mi sem tudjuk elfogadni, az állampolgári jogegyenlőséget sérti.

Az 1993-as javaslat egy választás elé állította volna az állampolgárokat. Az a javaslat azt üzent a választópolgároknak, hogy „döntsd el: a pártlistákra történő szavazásban való részvételed a fontosabb vagy az, hogy kisebbségi vagy”. Ez egyben egy regisztrációt helyettesítő szűrőként is működött volna, kerülve azt a helyzetet, amelyet más választásoknál láttunk, hogy ötször annyi kisebbség szavaz, mint amennyi szerintem ebben az országban valójában van, mert ebben a helyzetben el kellene döntenie mondjuk, egy német származású, egy szlovák származású polgárnak, hogy identitás szempontjából hogyan áll ő, és mint már magyar nemzetiségű ember pártokra szavaz vagy pedig fontos számára a kisebbségi identitás. Ezt kiszűrné ez a fajta háromszavazatos rendszer, kiszűrné a jogegyenlőtlenség sérelmét, a választójog egyenlősége elvének sérelmét, mert szerintem ez alapvető elvet sértene, továbbá realissá tenné a részvételt – nem akarok belemenni számokba -, mert nyilván csak azok szavaznának kisebbségi listákra, akik számára lényeges az identitás, hogy nem magyarok, hanem mások. Az igaz, hogy a pozitív diszkrimináció abban nyilvánul meg – nagyon helyesen rámutatott Pokol elnök úr -, hogy kisebb szavazattal jutna be, és törést jelentene a választójog logikájában. Erre mondja azt a Fidesz, hogyha már ilyen helyzetbe kerültünk egy ilyen alkotmányos megoldással, és figyelemmel a magyarság általános kárpát-medencei helyzetére és az ezzel kapcsolatos összes külpolitikai szempontokra - a nemzethatárok nem esnek egybe az országhatárokkal, a nemzet egészének a szomszédos országokban élő kisebbségi magyarság jogérvényesítési lehetőségeinek szempontjaival -, akkor politikai szempont az, hogy oldjuk meg ezt a kérdést akár azon az áron is, hogy egy kicsit megtörik a választójog logikája.

Én is azt hiszem, és annak a pártján vagyok és vagyunk, hogy az 1993-as megoldáshoz kellene visszanyúlni, amely egyébként akkor néhány szavazat híján csúszott el a kétharmados többségtől, nem kellett sok hozzá.

ELNÖK: Köszönöm. Wiener György, Horváth Balázs képviselő úr, majd utána pedig én következem, mert én is szeretnék hozzászólni ahhoz, amit felvett Balsai képviselő úr, az 1993-as és az 1998-as közötti nagyon fontos eltérés értékeléséhez.

Tessék, Wiener képviselő úr!

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Fenyvessy képviselőtársam egy megállapításával vitatkoznék, amikor azt állítja, hogy nem lehet párhuzamot vonni például a szlovéniai és a

magyarországi helyzet között. Valóban vannak Magyarországon olyan kisebbségek, amelyek nagy létszámúak, és elvben megtehetnék, hogy pártalapon kerüljenek be a parlamentbe, azonban van ezzel kapcsolatosan két ellenvetésem.

Az egyik az, hogy a magyarországi kisebbségek többsége nagyon alacsony népességszámot jelent, tehát ha a cigányságot, a németeket, a horvátokat, a románokat és a szlovákokat figyelmen kívül hagyom, akkor az összes többi kisebbség – ezek száma nyolc – semmiképpen nem tudna képviselőt bejuttatni, de ha figyelembe veszem azt is, hogy igazából a szlovákok és a románok száma sem annyira magas és a horvátoké sem, akkor tulajdonképpen két kisebbségre korlátozódna Fenyvessy képviselőtársam megállapítása - a cigányságra és a németiségre -, amelyek önállóan meg tudnának jelenni a parlamentben, de ez csak az egyik ellenvetésem.

A másik az, hogy pontosan a romániai helyzet mutatja, hogy más a kisebbségi alapon való bekerülés és a pártalapon történő bekerülés. A román parlamentben jelen van meghatározott politikai tényezőként az RMDSZ - közismert, hogy a kormánykoalíciónak is részese -, másfelől a magyar kisebbségnek kisebbségi elven is van képviselete a román parlamentben, márpedig a román nemzetiségi politikát nem tartjuk a nemzetiségi politika csúcsának. Ott ez a kettősség érvényesül - bár saját nemzetiségi politikánkról sokkal jobb véleménnyel vagyunk -, és akkor ezt a kettősséget a saját rendszerünkben is érvényesítenünk kell.

Meg kell jegyezni, hogy Magyarországon azért nem érződik akkora súlya ennek a kisebbségi képviseletnek a politikai életben, mint más országokban, mert a cigányságot és a németiséget leszámítva a magyarországi kisebbségek döntő többségénél az asszimiláció folyamata eléggé előrehaladt, és a nem asszimiláltak is nagyon erőteljesen rendelkeznek magyar identitással is. A kettős identitásban a magyar identitás szerepe – hogy úgy mondjam – többségében meghatározó. Ez azonban nem ok arra, hogy ezt a kisebbségi képviseletet ne adjuk meg számukra.

Ami a szavazatok számát illeti, van olyan koncepció, hogy pártlistára vagy kisebbségi pártlistára szavazhat, volt a három szavazólapos megoldás, ahol valóban egy harmadik szavazat jelentkezett volna többletként. A véleményem az, hogy az MSZP nyitott mindenféle olyan megoldásra, amely a régóta fennálló mulasztásos alkotmánysértés kiküszöbölését tartja alapvető céljának, és egyben fontosnak tartja, hogy a kisebbségi politikánknak ezt az elemét is megfelelően tudjuk teljesíteni, megfelelően tudjuk kezelni a helyzetet.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Horváth Balázs, utána pedig én következem.

DR. HORVÁTH BALÁZS (MDF): Ahogy Balsai képviselő úr mondta, az MDF az Igazságügyi Minisztérium elképzelését támogatja, de hozzáteszem, hogy tárgyalási alapnak tekinteném a Kisgazdapárt, Pokol Béla elnök úr által szerkesztett lehetséges megoldást is a kisebbségi képviseletek ellátására a választási technikát illetően és a képviselői mandátum szűkítését tekintve is.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. Hadd jelezzem, hogy én következnék mint a delegáció tagja. Amit Salamon képviselő úr felvetett, fontos és nem is emlékszem, hogy amikor felmerültek a nemzetiségi képviseletek az elmúlt üléseinken, a disztinkcióra, erre a nagyon fontos megkülönböztetésre kitért volna. Azért tartom fontosnak, hogy erre reagáljak, mert egészen más vonzata van az 1993-as és az 1998-as javaslatnak. Hadd legyek önkritikus, én is sokszor összevontam a kettőt és nem igazán döntöttük ezt el, az 1998-as változatban gondolkodva sokszor az 1993-as is belekeveredett.

Az 1993-as megoldás szerint két szavazat esetén – egyéni kerületben és a listás esetén – aki úgy dönt, hogy kisebbségi jelöltre szavaz, azt úgy lehet mondani, hogy nem szavazhat másra. Ez fontos, mert ha ezt fogadom el, akkor nem tehetem meg, hogy nagyon nagy mértékben kisebb legyen az így megválasztott képviselő jogköre, mint a többi képviselőé, tudniillik az azt jelenti, hogy az ő mandátumuk nagymértékben csökkentett képviselői jogkört eredményez, és ez problémát jelentene.

Tehát úgy gondolom, hogy a '93-as mellé állnánk, tehát lényegében két szavazat esetén aki kisebbséget választ, az a szavazata oda is van, tehát nem tud több pártot választani. Ez megköveteli, hogy mégiscsak az IM anyagánál nagyobb legyen a jogköre. Akkor felmerülhet az, amit mi terjesztettünk be, hogy ellenben ne érje el azt a teljes jogkört, amit a többi képviselő elért.

Az indok a mínusz kapcsán azt jelenthetné, hogy az a pozitív diszkrimináció, hogy jóval kevesebb szavazattal is bejut az ilyen képviselő, akkor ez a kisebb szavazattömeg, amely mögötte áll, indokolhatná, hogy mégse érje el a teljes jogkört úgy, ahogy az MSZP szeretné. Hadd jelezzem, hogy ha a '93-as javaslat esetén így lenne, akkor a kétszavazatos megoldás - akkor persze ezt majd alaposan meg kell vitatnunk a frakción belül - így elképzelhető. Amennyiben a '98-as állapot következik be, tehát lényegében három szavazat lenne, akkor megfontolandó, hogy az IM javaslata legyen, amely mellett eddig kiálltunk - ha a mi választási rendszer reformunk nem jön létre -, tehát szavazati jog nélkül.

Miért? Többek között azért, mert amennyiben úgy látjuk, hogy a választópolgárok leadják a szavazataikat a pártlistára - a társadalom minden tagjának joga van kisebbséget választani, mert nincs regisztráció, tehát mindenki rendelkezhet ezzel a harmadik szavazattal - , akkor lényegében megismétlem, és attól függően, hogy egy kisebbségi körben, mondjuk a cigányságon belül kinek vannak nagyobb pártszimpátiái, úgy lehet mondani, hogy a szavazatot, a mandátumarányt úgy tudja eldönteni a maga javára, hogy ebben végül is a társadalom egy kisebbségében a politikai szimpátia döntené el, és nemcsak a kisebbség szavazna. Az, amely nagy párt, ellenben egy kisebbséggel, amelyiknél még nagyobb az aránya, ezzel még tovább tudná torzítani az arányt. Amennyiben ez a háromszavazatos megoldás lenne, a '98-as, akkor még inkább az IM javaslatát vennénk alapul. Amit a '93-as javaslat behoz, csak abban az esetben merülhetne fel az, ami egy komoly szavazati joggal rendelkezőnek - még a mi mínuszunkkal is, amit mi javasolunk - egy olyanfajta jogkör jönne létre, de különösen abban az esetben, amit az MSZP javasolt, hogy teljes jogkörű képviselők. Így a '93-as és a '98-as javaslat eltérése nagyon fontos a frakció döntésében. De mondom, pontosan csak akkor tudnánk. Akkor újra leülnénk, mert úgy láttam, hogy az IM anyaga ezt a nagyon fontos eltérést nem vette számba, ezért majd újra kellene gondolni. Köszönöm.

Fenyvessy képviselő úrnak adom meg a szót.

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Csak egy kérdést szeretnék intézni Wiener képviselő úrhoz. Ha jól jegyeztem meg a szavait, úgy fejezte be az előbbi felszólalását, hogy az MSZP nyitott minden megoldásra, amely ezt az alkotmányos mulasztást megoldja. Azt hiszem, hogy ez a lényege. Megkérdezem, hogy az MSZP nyitott-e a kétkamarás megoldásra, mert ez is megoldja ezt a mulasztásos alkotmányosértést. Ha nem, akkor azt kell feltételeznem, hogy az MSZP nemcsak a kisebbségek ügyében képvisel más álláspontot, hanem esetleg egyéb társadalmi rétegeknek sem kívánja biztosítani a képviseletet, amelyek egyébként a második kamarában képviseltethetnék magukat. Maga a napirendi pont témája is az egykamara és a kétkamara kérdése, és nemcsak a kisebbségek ügye. Arról van szó, hogy a második kamarában kiknek lehetne esetleg egyébként is képviseletet biztosítani. Amennyiben az MSZP ettől elzárkózik, akkor ezt csak úgy tudom értékelni, hogy ezen rétegek valamilyen

szintű parlamenti képviseletétől is elzárkózik az MSZP. A kérdés tulajdonképpen erre vonatkozik.

ELNÖK: Képviselő úr, kíván-e válaszolni?

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Természetesen minden felvetett kérdésre megkísérlem a válaszadást. A korábban általam kifejtett mondat lényege az volt, hogy az MSZP nyitott minden olyan megoldásra, amely a jelenlegi alkotmányos keretek között teljes jogú képviseletet biztosítva a kisebbségeknek, lehetővé teszi az alkotmányos mulasztás kiküszöbölését.

Ebben a stádiumban még nem vettem fel az egy- vagy a kétkamara problémáját. Azonban nagyon röviden most erre is kitérnék. Fenyvessy képviselőtársamnak az az érvelése, amely szerint azok a pártok, amelyek nem támogatják a kétkamarás megoldást, bizonyos társadalmi rétegeket, csoportokat ki akarnak zárni a képviseletből, alkotmányosan nem látszik igazán megalapozottnak a következők miatt. A népképviselet elvére épülő parlament elvben lehetővé teszi bármely társadalmi osztály, réteg, csoport, illetőleg egyéb politikai törésvonal mentén létrejövő társadalmi alakzat képviseletének a biztosítását. Természetesen akkor a képviselőtársam joggal felvetheti azt a kérdést, hogy hogyan kerülnek ide plusz tényezőként a kisebbségek. Úgy kerülnek ide, hogy - miként ezt Salamon képviselőtársam kifejtette - 1989-ben a nagy alkotmányrevízió idején bekerült az a bizonyos mondat a magyar alkotmányba, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek államalkotó tényezők, ezáltal alkotmányos pozíciójuk változott meg, és így kaphatnak elvileg lehetőséget arra, hogy egy egykamarás parlamentben is speciális szabályok alapján jussanak képviselethez.

Azonban annak a megoldása, hogy egy második kamarában megjelenjenek különböző társadalmi rétegek, csoportok és egyéb társadalmi alakzatok, megítélésem szerint az állja az útját, hogy azok a szervezetek, amelyek a nevükben fellépnek - erről is nagyon sok vita folyt -, nem rendelkeznek igazán megalapozott társadalmi legitimitással. Felmerül az a kérdés, hogy az egyházak, a szakszervezetek, a kisebbségi szervezetek és számos egyéb szervezeti tényező közül melyik legyen az, amelyik delegáljon. Ez még csak az első probléma.

A második probléma ennél még súlyosabb, mégpedig az, hogy a szakszervezetek, a kisebbségek, az egyházak, a tudományos szervezetek, illetve az egyetemek és egyéb tényezők között hogyan osszuk fel az egyébként nem nagy számú helyet. Ezt csak önkényesen tudjuk megcsinálni. Európában jelenleg ilyen elven felépülő második kamara egyetlenegy létezik, az írországi, amely még a harmincas években keletkezett, és amely egy hatvan fős testület, amelyben egyébként miniszterelnöki kinevezettek is szép számmal jelen vannak. Ennek az akkori ír megoldásnak a harmincas évek korporativizmusa adta az elvi hátterét. Jelenleg ez a rendszer úgy működik az írknél is, hogy lassan-lassan, de átalakul pártképviseletté. Tehát ezek a delegáló tényezők végül is a Fiana Fail, a Fine Gael, a Munkáspárt és egyéb ír politikai szervezetek számára adnak keretet a megjelenésre.

Ebből tehát az következik, hogy önmagában az az álláspont, amely szerint egy második kamara ne épüljön delegálásra, és ne korporatív delegálási szisztémát jelenítsen meg, a legkevésbé sem áll ellentétben azzal a felfogással, hogy minden társadalmi réteg, osztály, csoport politikai erejének megfelelő képviselettel rendelkezzen. Pontosan ez az MSZP választási koncepciójának az alapelve is, amikor a választói akaratot állítja előtérbe. De úgy ítéljük meg, hogy a választói akarat számára egyfelől a pártok megfelelő terepet biztosítanak.

Ám Fenyvessy képviselőtársam figyelmét felhívnám arra, hogy a magyar választási rendszer e szempontból nyitott és rugalmas, mert lehetővé teszi társadalmi szervezetek számára is a jelöltindítást, amennyiben vállalják, hogy a pártok gazdálkodására vonatkozó szabályoknak magukat alávetik, és pénzügyi mérlegüket a Magyar Közlönyben megjelentetik.

Tehát a mai magyar választási rendszer a pártképviseleten kívül mindazon érdekképviseleti és egyéb társadalmi szervezetek számára is lehetővé teszi a parlamentben való megjelenést, amennyiben megfelelő választói támogatással rendelkeznek, illetőleg alávetik magukat a választási törvény előbb általam idézett helyének. Tehát a Magyar Szocialista Párt a választói akaratnak azt a megnyilvánulását, amelyet már több alkalommal kifejtett, úgy is értelmezi, hogy minden megfelelő politikai erővel rendelkező társadalmi réteg megjelenhessen a képviseleti testületben. Ennek azonban nem a delegálásban látja az eszközét.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Engedjék meg, hogy egy fontos dologhoz én is hozzászóljak, és maradjon nyoma a jegyzőkönyvben. Wiener képviselő úr felszólalására reagálnék. Ő azt állítja, illetve úgy veszi a magyar alkotmányt, amelyben benne van az, hogy a nemzetiségi képviselőknek országgyűlési képviseletet kell adni. Hadd vitatkozzam ezzel! Ezt én ketté választom. A nyolc éve hatályba lépett alkotmány 68. §-a úgy szól - megnéztem, '91 júniusában lépett hatályba, tehát nem '89-ben -, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek részesei a nép hatalmának, államalkotó tényezők. Wiener képviselő úr ebből vonta le azt, hogy ez azt jelenti, hogy országgyűlési képviseletet kell adni. Nem! Hadd mondjam, hogy ez egy értelmezés kérdése, és az elmúlt nyolc évben ebben az irányban csúszott el a médiában a közvélemény-formáló rétegek értelmezése. Ez azt jelentette. Épp ezért mondom én is azt, mint ahogy ma már mondtam többször is, hogy mivel a nyolc év alatt ilyen értelmezése terjedt el, ezért valahogy biztosítani kellene.

Azért azt az erősséget - ahogy azt Wiener képviselő úr jelezte - biztosítani kell, ami benne van alkotmányban, de hadd jelezzem, hogy ez nincs benne. Az elmúlt nyolc év olyan értelmezést adott, amelyet valóban úgy lehet mondani, hogy ezzel az elterjedt értelmezéssel politikailag nem célszerű szemben állni, de maradjon a jegyzőkönyvben nyoma annak, hogy teljes mértékben ki van mondva, hogy ezt be kell juttatni, bár ez nincs benne az alkotmányban. Nem tartom elképzelhetetlennek, hogy ez bizonyos történelmi, nemzeti körülmények között később esetleg más értelmezést nyer, de nem vitás, hogy ez is egy lehetséges értelmezés és nem önkényes.

Visszaadom a szót, mert vitatkoztam önnel, de utána Fenyvessy Zoltán képviselő úré a szó.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Úgy szintén a jegyzőkönyv számára mondanám, hogy abban Pokol Béla elnök úrnak teljes mértékben igaza van, hogy a 68. § (1) bekezdéséből ez közvetlenül nem vezethető le, csak értelmezéssel. Van azonban a 68. §-nak egy (3) bekezdése is, amely így szól: „A Magyar Köztársaság törvényei az ország területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek képviseletét biztosítja.” Meg kell jegyezni, hogy ez nem egy teljes értékű megfogalmazás, mert az 1990. évi XL. törvény - mely a második nagy alkotmánymódosító törvény volt - kihúzott bizonyos szavakat ebből a szakaszból, az eredeti szöveg tudniillik országgyűlési képviseletre utal, de ez kiesett. Viszont az 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól - amely kétharmados törvény volt - megint azt az értelmet adta ennek az alkotmányos szakasznak, hogy itt országgyűlési képviseletről van szó. Ezt a törvényt pedig óriási többséggel, hosszas tárgyalásokat követően fogadta el a parlament, és a törvényszövegről hatpárti megegyezés született, és valamennyi parlamenti párt akkor ezt a képviseletet elfogadta. Ez egyszer úgy ítélem meg, hogy a média inkább csak ráerősített a pártok konszenzusára, de nem volt előfeltétele a pártok megegyezésének.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Fenyvessy képviselő úré a szó, és Salamon képviselő úr következik utána.

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Én is szeretnék a jegyzőkönyv miatt reagálni Wiener György korábbi felszólalásában elmondottakra, mert olyasmit mondott az én felszólalásomra, amit én viszont nem mondtam. Azt mondta, hogy ők nem támogatják velem szemben a második kamarában a korporatív delegátus felállítását, ugyanakkor én egy szóval nem említettem a második kamara ilyen jellegű összeállítását. Azt sem mondtam, hogy milyen legyen az összetétele, és azt sem, hogy milyen módon álljon össze majd a második kamara. Én csak azt kérdeztem, hogy a második kamarát támogatná-e az MSZP vagy nem, és oda esetleg más társadalmi rétegek bejutását támogatná-e, hiszen most éppen a választójogi reformról beszélünk, és a kisebbségek oda való bejuttatását választás útján tudtam volna elképzelni. Szó sem volt arról, hogy én bármilyen delegálást kiejtettem volna a számon a második kamarával kapcsolatban.

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Most Salamon képviselő úré a szó.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Nem a jegyzőkönyv számára, hanem valamennyiünk számára tennék hozzá az elhangzottakhoz valamit. Tényleg nem a jegyzőkönyv számára fontos ez – bár biztos azért is, nem akarok ironizálni, hiszen néha én is használom ezt a fordulatot -, de azokon, amelyekről Wiener György beszél, érdemes közösen elgondolkodnunk. Nagyon egyetértek az okfejtésével, a jog változásainak történeti értelmezése lényeges. Először egy külön megjegyzést hadd tegyek hozzá. Én abból a tételből, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek államalkotó tényezők, nem következtek arra, hogy pozitív diszkrimináció szerinti parlamenti képviselőjük alkotmányos kötelezettség lenne. A 68. § (1) bekezdése, amely deklarálja a nemzeti és etnikai kisebbségek államalkotó létét, olyan deklaráció, amely azt mondja más megfogalmazásban, hogy ez az állam – bár Magyarország állama – nemcsak a magyar nemzetiségüké, hanem a nem magyar nemzetiségüké is. Lehet, hogy ez többféleképpen is értelmezhető, de semmiféleképpen sem azt jelenti, hogy ebből pozitív diszkrimináció szerinti parlamenti képviselő következik.

Ennek előrebocsátása után Wiener György arra utal, hogy a második alkotmánymódosításnál a 68. § (3) bekezdése szerint a szigorúan parlamenti képviselőt előíró rendelkezés alkotmányos szinten feloldást nyer. Az a véleményem, hogyha most nem nézzük a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvényt, hanem csak az alkotmány textusát – ha jól értettem, Wiener György is ugyanezt mondta -, akkor abból nem vezethető le egyértelmű követelményként a nemzeti és etnikai kisebbségek pozitív diszkrimináció szerinti parlamenti képviselőjének biztosítása. Azért tartom fontosnak ezt hangsúlyozni, mert ezzel kapcsolatban állandóan arról kommunikálunk – egyébként jó szándékkal -, hogy alkotmányos mulasztásban vagyunk, és szórjuk a fejünkre a hamut. Azt hiszem, hogyha ezt most így végiggondoljuk, akkor többet a jövőben nem kellene önmagunkat e tekintetben alkotmányos mulasztással megróni. Valóban arról van szó – ahogy arra Wiener György is helyesen mutatott rá -, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvény túlteljesítve az alkotmányos elvárásokat teremtett meg valamit. Itt most arról van szó, hogy egy kétharmados törvényünk, a nemzeti és etnikai kisebbségi törvény és a választási rendszerről szóló 1989. évi XXXIV. törvény között koherenciazavar van - mindegy hogyan nevezem, nincs összhangban a két törvény. Erről van szó és nem többről.

Azért akartam ezt elmondani, mert a jelen helyzetben nem tartjuk támogatandónak és megoldandónak a nemzeti és etnikai kisebbségek parlamenti képviselőjét, de nem árt tisztában lennünk azzal, hogy a jelen helyzet tulajdonképpen nem alkotmányellenes, vagyis nem az alkotmány előírásaival ütköző hiányosság az, hogy ez ma nem megoldott, hanem két kétharmados törvény közötti ellentmondás feloldásáról van szó, ami azért némileg más

megítélés alá esik. Ezt vigyük át a pártjainkba, mert ha nyilatkozunk, állandóan arról beszélünk hamut szórva a fejünkre, hogy itt alkotmányos mulasztás van. Van nekünk sajnos elég alkotmányos mulasztásunk e nélkül is, ne toldjuk meg ezt olyannal, ami a valóságban nem alkotmányos mulasztás.

Hiba! A könyvjelző nem létezik. ELNÖK: Köszönöm szépen. Nem látok más jelentkezőt. A 3. napirendre térnénk át: a külföldi magyarok választási joga, a választókerületek nagyságának újragondolására – ezt Balsai képviselő úr felvetésére vettük be – és a közös lista, valamint a kapcsolt lista, amelyet Tóth Zoltán államtitkár úr kérésére emeltünk be. Ezek technikai jellegű kérdések, de komoly politikai érdekeket érintenek.

Balsai képviselő úrnak adom meg a szót.

DR. BALSAI ISTVÁN (MDF): Elnök Úr! Az általam felvetett kérdéssel kapcsolatban mondanám, hogy ennek a kérdésnek a rendezése jelenleg nem igényel törvényi szabályozást, hiszen a választási rendszerrel összefüggő, 1989-ben megtárgyalt, majd azt követően az Országgyűlés által elfogadott keretek a kérdést akként rendezték, hogy a választókerületi beosztásokra voltak ugyan tárgyalások az akkori ellenzéki pártok és az akkori kormányt irányító erők között, de az idő és egyéb tényezők miatt nem került sor törvényi szabályozás kidolgozására, és a választások közeledtével ez így maradt, a kormány saját hatáskörében rendezte a választókerületi beosztást. Ennek során meglehetősen sok kérdéssel küszködünk azóta is, nem a legmegfelelőbb módon tudták szabályozni, nagyon sok nehézséggel, rendkívül sok beidegződéssel, nagyon sok, azóta már önkormányzatoknak hívott érdekekkel kellett szembe néznie akkor is a kormánynak.

Végeredményben kialakult egy viszonylag nagyarányú aránytalanságokat jelentő választókerületi rendszer. Ennek az egymáshoz képest szélsőséges pólusai azt jelentik, hogy kétszer akkora lélekszámra is csak egy mandátum juthat, mint fele akkora lélekszámra. Ezt nagyon egyszerűen be tudom bizonyítani: Dombóvár és vidéke választókerület maximum a fele Budapest XII. kerület választókerületi lakosságának, de mondhatnék egyéb példákat is. Nem is akarok településeket megnevezni, mert a tények önmagukért beszélnek, ezt a Belügyminisztérium képviselője, Tóth Zoltán pontosan tudja.

Ennek a rendezése, úgy gondolom, nem igényelne különösebb politikai vitákat. Felvetettük ezt. A Magyar Demokrata Fórum ezzel a kérdéssel - talán azért is, mert minden képviselője egyéni választókerületet képvisel - szeretne szembenézni ezen a tárgyaláson. Nekem megoldási javaslatom természetesen nincs. Kíváncsi vagyok arra, hogy a többi frakció álláspontja ebben a kérdésben milyen. Természetes az is, hogy még ehhez hozzá kellene számítani a választási aktivitást, akkor még aránytalanalabb dolgok kerülnének napvilágra. Hogy egy példát mondjak, megnéztem a '98-as választások hivatalos végeredményét. Volt mandátum, van mandátum ebben az Országgyűlésben, amely 8 ezer szavazaton alapul. A második fordulóról beszélek. Van olyan mandátum, amely esetében közel 24 ezer szavazat összegződik. E 24 ezer szavazat második és harmadik vesztes tagjára leadott szavazatok még mindig kétszeresét jelentik adott esetben a mandátumhoz jutó képviselői szavazatszámunk. Ezeket a kérdéseket érintenünk kell. Ennyit szeretnék mondani ezzel kapcsolatban.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Wiener képviselő úrnak fogom megadni a szót, de előtte levezető elnökként kötelességem jelezni, hogy három kérdéstről van szó. A három kérdés közül - emlékeztetnék rá, mert eltelt azóta három hónap - az egyik kérdés, amit az államtitkár úr vetett fel, a kapcsolt lista, amely kiüresedett, és jó lenne eltörölni, mert csak problémát okoz. Lényegében ebben megegyezés született, de még nem mondtunk rá igent, hogy megtartották-e azt, hogy igent mondtak az államtitkár úrnak, mert akkor majd megkérjük arra,

hogy készítsék el a szöveget, hogy legközelebb ide bekerüljön. Ehhez kérek egy hozzászólást, hogy mindenki mondjon igent vagy nemet. A másik a külföldi magyarok kérdése.

DR. BALSÁI ISTVÁN (MDF): Elnök úr, hadd mondjam el nagyon röviden! A kérdésnek már tíz éve - időként társakkal, időnként pedig magára maradván - harcosa a Magyar Demokrata Fórum. Itt már nagyon sok minden elhangzott, azokat felesleges megismételni különböző fórumokon, különböző megfogalmazásban és különböző súllyal. Az egyenesen tarthatatlan, a nyugati típusú demokráciák egyike sem ismeri azt, hogy az éppen külföldön tartózkodó sokezer választópolgár, aki adót fizet, katonáskodik és így tovább, ne tudjon élni a választási lehetőséggel csak azért, mert mondjuk Kölnben teljesít konzuli szolgálatot, vagy azért, mert mondjuk a NATO valamilyen egységében békét felügyel Cipruson. Most szélsőséges példákat mondok, de sokezer magyar választópolgár, itt élő, közéletben alapvető jogokkal rendelkező magyar választópolgár nem tud a magyar választási rendszerbe bekapcsolódni négyévente, a szavazás első és második fordulójába, mert vagy drága, vagy egyéb okokból nem tud Magyarországon tartózkodni aznap. Ez olyan dolog, amit szerintem nem lehet sokáig cipelni, és sehol nincsen ilyen. Még a tőlünk kevésbé demokratikus országok sem tudják ezt vállalni.

A másik kérdés egy örökzöld téma, a Magyarországon lakóhellyel nem rendelkezők, a választási adminisztráció szempontjából bejelentett lakással nem rendelkezők, de magyar útlevelel, magyar honossággal, magyar állampolgársággal rendelkezők kérdése. A választásokon részt venni kívánó magyarok választójoga sajnos hiányzik. Rendkívül sok kísérlet, téves és szándékosan eltorzított számadat jelenik meg. A szélsőséges álláspontok a dél-afrikai harmadik generációsok, netán a tőlünk nagyon távol eső identitással rendelkező riogatásoktól kezdve az emigránsnak minősítendő és a magyar közéletben nem kívánatos személyek kiszűrésén át a képtelen, fizikailag megoldhatatlan dolgokon keresztül, a nagykövetek és mások útján megfogalmazottak, de szerintünk a dologgal meg lehet birkózni. Véleményem szerint a minimális, a becslések szerintihez képest minimális választópolgári aktivitást viszonylag egyszerű technikai körülmények között meg lehetne oldani. Természetesen alapvetően módosítani kellene egy-két dolgot, hiszen milyen választókerületet jelölnénk ki. Erre sok variáció van. A Magyar Demokrata Fórum szeretné ezt a kérdést rendezni. Nincs akadálya annak, hogy ezt ebben a ciklusban megoldjuk. Úgy érezzük, hogy mindenképpen az Országgyűlés asztalára lehető lenne valamelyik javaslat, amely ebben a kérdésben született az évek során. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm. A jelentkezés sorrendjében megadom a szót Wiener képviselő úrnak, Salamon képviselő úrnak, majd Fenyvessy képviselő úrnak.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Mind a három kérdéssel egy hozzászóláson belül foglalkoznék. Ami az egyéni választókerületek aránytalanságát illeti, valóban a különbségek nem kicsik. Azonban hozzá kell tennem, hogy nemzetközi méretekben és főleg a történelmi távlatokat is figyelembe véve nem kirívóan magasak. A legkisebb választókerület a Veszprém megyei 6. számú választókerület. Ennek 27 ezer valahány tagja van. A legnagyobb választókerület a budapesti 25. számú választókerület. Ennek 1998 májusában - itt van előttem a pontos szám - 61 ezer 974 választópolgár volt a részese. Tehát valóban több, mint kétszeres a különbség a legnagyobb és a legkisebb választópolgár számú választókerület között.

Azonban a különbségek nemcsak ezen alapulnak, hanem a választási aktivitás eltérő fokán is. Ennek következtében Budapest budai oldalán lévő 1., 2., 15., 18. számú egyéni választókerületben való részvétel 1994-ben a 80 százalékot is meghaladta, vagy

megközelítette. Ezek nyilvánvalóan olyan választókerületek, ahol sokkal több szavazattal lehet egy mandátumhoz jutni, mint például egy olyan alföldi választókerületben, amely ugyan kirívóan nem kicsi, de ahol a megjelenési arány a második fordulóban jóval 50 százalék alatt marad. Mondjunk egy példát egy ilyenre is. Például a Hajdú-Bihar megyei 4. számú hajdúhadházi választókerület az, ahol a választási aktivitás '90-ben és '94-ben, sőt '98-ban is a legalacsonyabb, az egyik legalacsonyabb volt. Ott nagyon kevés szavazatszámmal is mandátumhoz lehet jutni. Különösen akkor, ha a második fordulóban, a megismételt első fordulóban - az érvénytelenség miatt - három, négy, hat jelölt is elindul. Ennek következtében nemcsak a területi tagozódás átszabása az, ami befolyásolná a tényezőket, és nem állna elő egy igazán arányos helyzet abból a szempontból, hogy egy mandátum megszerzéséhez hány szavazat szükséges.

Természetesen nem lehet eleve elzárkózni a választókerületi rendszer átszabásától. Véleményem szerint azonban egy ilyen politikailag rendkívül kényes műveletet csak akkor érdemes elvégezni, ha maga a választási rendszer módosul annak ellenére, hogy a 2/1990. minisztertanácsi rendelet elfogadása óta valóban több, mint 9 év eltelt, és a megyehatár rendezése, a községeknek megyék közötti átcsatolása is befolyásolta az egyes választókerületek nagyságát és népességszámát.

Miért mondom azt, hogy politikailag rendkívül kényes? 1812-ben Massachussetts állam kormányzója, Gerry Mander átalakította a választókerületeket úgy, hogy az ő pártja győzött az adott USA-tagállamban. Ismert az a kifejezés, hogy "gerrymandering", amelynek az a lényege, hogy az éppen hatalmon lévők úgy alakítják az egyéni körzeteket, hogy azok a számukra kedvezőek legyenek. Ennek következtében minden ilyen átalakítás a világon minden államban, ahol egyéni választókerületi rendszer működik, óriási politikai viharok közepette megy végbe még ott is, ahol csak két párt létezik, és a két párt nem is áll a politikáját tekintve igazán távol egymástól. Tehát egy felülvizsgálatot akkor tartok reálisnak, egyben szükségesnek is, ha valóban megtörténik a választási rendszer reformja. A reformtól elválasztott, elkülönített egyéni körzeti rendezés esetében nem látom a politikai hasznot akkorának, mint amekkora politikai feszültség ebből keletkezne.

Ami a kapcsolt listát illeti, véleményem szerint a kapcsolt lista kiüresedett, hallatlanul nehezen megérthető. 1997-ben a Belügyminisztérium már elkészítette a kapcsolt listával kapcsolatos különféle kombinációkat, amelyek megértése a választási rendszerrel foglalkozó szakértők számára is két-három napos munkát igényelt, a nem szakértők számára pedig eleve megérthetetlen volt. Emellett a gyakorlati alkalmazása is hiányzik. Ezért azt javaslom, hogy ezt a megoldást vessük el annak ellenére, hogy több nyugat-európai választási rendszer a kapcsolt listát ismeri, bár igazán nem alkalmazza. Most eltekintek a speciális német CDU-, CSU-problematikától, bár ott is a CSU országosan önálló pártként jelenik meg, és nem egy kapcsolt lista részeként, de megjelenhetne egy kapcsolt lista részeként is a német választási törvény alapján.

Ami a harmadik kérdést illeti, ezt kétfelé kell bontani: a Magyarországon lakóhellyel rendelkező, de a választás napján nem Magyarországon tartózkodó magyar választópolgárok helyzetére és a nem Magyarországon élő magyar állampolgárságúak választójogára. Az első kérdésben az az álláspontom, hogyha megfelelő garanciális szabályokat ki lehet alakítani arra, hogy valóban a Magyarországon lakóhellyel rendelkező, de a választás napján külföldön tartózkodó választópolgárok választójogának biztosításáról van szó, akkor a Magyar Szocialista Párt egy technikailag jól megoldott, a választási eljárási szabályoknak megfelelően körülbástyázott megoldásra nyitott. Ezt a ma meglévő, valóban rendkívül merev és esetenként ténylegesen abszurd szabályt nem tartjuk olyannak, amelyet 2002-re fenn kellene tartunk.

Teljesen eltér ettől az álláspontunk a külföldi magyar állampolgárok ügyében. Nem tartom a magyar állampolgársági jog és a magyar történelem ismeretében abszurdnak azokat a

nézeteket, amelyek különféle, Magyarországhoz egyáltalán nem kötődő személyek választójogának megadásával „riogatja” a közvéleményt. Az 1890-es évek óta több hullámban igen komoly emigráció történt Magyarországról. Mivel az állampolgárság esetében mindig az adott időpontban hatályos állampolgársági törvényt kell alkalmazni - a magyar állampolgárság megállapítása is számos személy esetében igen nagy munkát okozott -, az 1879. évi L. törvény, az 1948. évi, az 1957. évi, az 1993. évi szabályozásokat kellene alapul venni. Valóban volt egy olyan távollét, amelyet még Kossuth Lajos „tiszteletére” hoztak be Tisza Kálmánék a magyar jogrendszerbe, hogy a tízéves távollét az állampolgárságtól való megfosztást jelenti. Annak ellenére, hogy ez a szabály hosszú ideig létezett, magyar állampolgárok olyan tömegei élnek szerte a világon, akik nem is tudnak arról, hogy magyar állampolgárok, illetőleg nem is tudják adott esetben, hogy Magyarország létezik, és hogy hol van. 3-4 generáción keresztül az identitás megőrzése ugyan biztosított volt bizonyos körök számára, de jóval szélesebb körök számára nem volt biztosított. A kérdésnek az volt a lényege, hogy mennyire akart egy adott család asszimilálódni vagy mennyire nem. Amerikában, Ausztráliában, Brazíliában, Argentínában, Dél-Afrikában, Uruguayban de más államokban is elég jelentős magyar állampolgárságú csoportok élnek, akik nem tudnak arról, hogy ide tartoznak.

A másik ilyen probléma ezzel kapcsolatosan az, hogy a környező országokban élő esetenként tömbmagyarság, esetenként szóránymagyarság az állampolgárság hiányában ebből a körből kiesne, most azonban nem kívánnék politikai ellentmondásokba belemenni, azokat tárgyalni, amelyek az ő számukra a magyar állampolgárság megadását jelentené. Ha sikerülne konszenzust teremteni a környező országokkal ebben a kérdésben, akkor ez megoldható lenne, de még nem sikerül ebben a kérdésben konszenzusra jutni. Ha pedig ők nem juthatnak választójoghoz, akkor az egész megoldás a legnagyobb és identitásukat legjobban érző csoportok esetében nem nyújtana megoldást.

A harmadik érv viszont az, hogy nem azt mondanám, hogy adót nem fizetnek, mert az adójóváírás alkalmazása esetén bizonyos magyarországi választópolgárok sem fizetnek közvetlen adót – közvetett adót természetesen fizetnek, de a közvetett adót a választóknál mindig figyelmen kívül hagyták, hiszen annak alapján nem lehetett volna adózási cenzust megállapítani. Nem az adót hoznám fel példának, hanem azt, hogy a magyarországi politikai viszonyokat nem ismerik, de igazán még ezt sem hoznám meghatározó erejű példának, mert lehet mondani, hogy az identitásukat megőrzők igenis ismerik a magyar viszonyokat, bár ez a külföldön élő magyar állampolgároknak egy töredéke. Az igazi perdöntő érv az, hogy mivel nem Magyarországon élnek, nem ők viselik döntéseik következményeit, ez pedig csak abban az esetben következne be, hogy ők viseljék, ha hazatelepülnének.

Ez utóbbi ok miatt a Magyar Szocialista Párt annak ellenére nem tudja ezt támogatni, hogy 1996-ban az alkotmány szabályozási elveinek megfogalmazásakor végül is a Magyar Szocialista Párt olyan formulát fogadott el, amely elvileg nem zárta volna ki a külföldön élők számára a választójog megadását. Ezt a Magyar Szocialista Párt akkor azért tette, hogy ne akadályozza azzal a lépésével, hogy nemet mond, egy konszenzus létrejöttét a szabályozási elvek esetében. Most azonban nemcsak alkotmányozási kényszer nincs, de alkotmányozási lehetőség sem nagyon, így ennek következtében a Magyar Szocialista Párt visszatér korábbi elvi álláspontjához.

ELNÖK: Köszönöm. Salamon László, majd Fenyvessy képviselő úr következik.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Hallgatva a közjogi vitákat, már nem először állapítottam meg magamban, hogy valahol nagy kár, hogy az 1994-1998-as ciklusban lefolytatott új alkotmány megalkotására irányuló munka nem eredményezett

végső sikert, mert ha lenne új alkotmányunk, akkor például ez a kérdés is le lenne zárva, Wiener György tulajdonképpen érintette ezt. Azért említettem ezt, mert olyanon vitatkozunk, amiről az új alkotmány megalkotására létrehozott bizottságban az akkori hat párt egyetértett és elfogadta, koncepcióban is megjelent, sőt normaszövegben is megjelent, tehát nemcsak elvi jelzés volt ez akkor a Magyar Szocialista Párt részéről. Alternatíva nélkül jelent meg az új alkotmány normaszövegében az a megoldás, amely valamennyi magyar állampolgárnak biztosítja a választójogot. Úgy látszik, hogy tényleg egyes pártok álláspontjainak változtatgatására használják fel azt, hogy az új alkotmány nem született meg, persze ehhez joguk van.

Hozzátenném azt, hogy gondolom, rögtön a hozzászólásom éléből kitűnik, hogy a Fidesz-Magyar Polgári Párt azon az elven van, hogy minden magyar állampolgárt megillet a választójog, ez egyszerűen alkotmányos követelmény, a választójog az állampolgári státusból adódik. Majdhogynem odáig el mernék menni, hogy egy alkotmányos állam jogrendjében nem lehet az állampolgárok egy körét megfosztani az állampolgári státuszjogok valamelyikétől. Ebből eredően egész egyszerűen súlyos alkotmányossági hiányosságnak tartom, hogy a nagyvilágban vannak magyar állampolgárok, akik a választójoguktól meg vannak fosztva, mert nem Magyarországon élnek.

Legyen szabad vitatkoznom azzal a megjegyzéssel, hogy leginkább azért nem támogatja a Magyar Szocialista Párt azt, hogy külföldön élő magyar állampolgároknak választójoga legyen, mert ők nem érzik döntéseik következményeit. Dehogynem érzik, hiszen például nincs választójoguk, és ennek a döntésnek a következményeit bizony, hogy érzik azáltal, hogy külföldön élnek, és ebbe se szólhatnak bele – hogy önmagában erre az elemre utaljak. Nagyon is kihat rájuk az itteni döntés, az itteni magyar állampolgárok, illetőleg az általuk választott pártok alkotmányos döntései kihatnak rájuk. Nagyon hosszú lenne lefolytatni a vitát. Én azt elismerem, hogy tényleg különböző érvek feszülnek egymásnak, de nem kívánok még egyszer végigmenni az összes érven, és foglalkozni ennek részleteivel, mert ezt annak idején az alkotmány-előkészítő bizottságban lefolytattuk, és akkor minden párt arra a meggyőződésre jutott, hogy állampolgári státuszjogot állampolgároktól megtagadni nem lehet. Gyakorlatilag ez az alkotmányjogi elv az, amely alapján végül is a Fidesz – amely elismeri azt, hogy különböző egymással szemben álló szempontok és érvek ütköznek egy ilyen kérdés eldöntésénél – maga is arra az álláspontra helyezkedik, hogy a külföldi magyaroknak a választójogot biztosítani kellene.

Ami a külföldön tartózkodó, nem életvitelszerűen külföldön élő magyar állampolgárok szavazati jogát illeti, ugyanazt mondom, ami itt több oldalról elhangzott: ha ez valóban megoldható technikailag, szervezetileg és még azt is hozzáteszem, hogy gazdasági szempontokból sem abszolút aránytalan, akkor meg kell teremteni ezt a lehetőséget.

Ezt a megszorítást azért teszem hozzá, mert itt nem a szavazati jog megadásáról vagy nem megadásáról van szó - vigyázat -, hanem a szavazati jog gyakorolhatóságának a lehetőségéről. Nem arról van szó, hogy a magyar állampolgárnak nincs szavazati joga, hanem mondjuk akinek úgy alakul a helyzete, vagy éppen úgy alakítja ő saját magának a helyzetét, hogy nincs szavazóurna közelében, akkor nem tud szavazni.

Most itt ezerféle szempont van. Nyilvánvalóan akik kiküldetésben vannak, azoknak teljesen méltányos az az igényük, hogy legyen meg, de nem biztos, hogy annak a turistának, aki a Spitzbergákra utazik a választások időpontjában, a Spitzbergákon lehetővé kell tenni, mint ahogy a kiskertbe, a zártkertbe sem visszük ki az urnát, mert valaki azt mondja, hogy én ezen a derűs és napos hétvégén a kertemben akarok dolgozni. Én csak azt akartam mondani, hogy a Fidesz elvileg nyitott erre, de tényleg végig kell gondolni, hogy technikailag hogyan valósítható meg a dolog. Még egyszer mondom, hogy itt nem a választójog megadásáról van szó - ezeket a magyar állampolgárokat természetesen megilleti a választójog -, hanem a

szavazáson való részvétel lehetővé tételéről. A Fidesz támogatja azt, hogy minden ésszerű, gazdaságilag nem abszolút aránytalan megoldást figyelembe véve találjunk egy technikai megoldást, és ha ez megtalálható, akkor a Fidesz is támogatja azt, hogy akik nem tartózkodnak határainkon belül, azok számára a szavazás lehetővé legyen téve.

A választókerületek nagysága újragondolásának témáját elsősorban annak összefüggésében tartjuk lényegesnek, hogy ha és amennyiben az egyéni választókerületek számának egy jelentősebb átformálása történik, akkor nyilvánvalóan megkerülhetetlen. A Fidesz-álláspont egyébként - visszautalok az egyébként lezárt témákra - nem tervezi a 176 egyéni körzet megváltoztatását. Azon problémák esetében, amelyek a választókerületi nagyságot illetik, ebben a pillanatban azt tudom mondani, hogy nem látok olyan problémákat, amelyekkel bizottsági szinten kellene érdemben foglalkozni. Ismerjük a választókerületek beosztásával kapcsolatos kérdéseket. Ezek azonban korábban és folyamatosan is kormányhatáskörben adódtak, ha nem tévedek, tehát a választókerületek pontos beosztása. A kerekasztal-tárgyalás ezt már rá merte bízni a szabad választások előtt működő Németh-kormányra. Nem is nagyon emlékszem, őszintén szólva nem figyeltem, hogy volt-e változás az elmúlt idő alatt. Nem emlékszem arra, hogy a választókerületi beosztások tekintetében számottevő változás lett volna. Úgy gondolom, hogy ha valamilyen változási szükségesség van, akkor ezt a kormány egy megfelelő egyeztetéssel - ami nyilván szükséges - a maga hatáskörében meg fogja tudni valósítani.

A közös listát illetően én személy szerint értem a felvetéseket. Ebben a pillanatban nem tudok erről végleges álláspontot mondani. Kérek három hetet arra, hogy rákérdezhessenek a Fidesz végleges álláspontjára. Személy szerint az itt elhangzott érvek alapján úgy látom, hogy valóban kiüresedett a dolog. A kérdés csak az, hogy az egyetlen megoldás ezeknek az elhagyása, vagy pedig egy korábbi szabályozás szerint felé való visszalépés lehetőségén érdemes egyáltalán gondolkodni. Ebben szeretnék otthon - elnézést - egy kört futni. Most ne vitatkozzunk róla, mert három hét múlva egy abszolút végleges választ adunk a közös kapcsolt listák témájában. Az biztos, hogy a jelenlegi szabályok szerint sok értelme a dolog fenntartásának - magam is úgy vélem - nincs.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Következik Fenyvessy képviselő úr, Lampérth Mónika alelnök asszony, majd Tóth Zoltán államtitkár úr. Tessék, Fenyvessy képviselő úr!

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Köszönöm. Amikor belemegyünk a cím szerinti külföldi magyarok választási jogának tárgyalásába, akkor talán először azt kellene tisztázni, hogy kit tekintünk külföldi magyarnak. Én speciel nem tekintem külföldi magyarnak azt, aki ideiglenesen munkavállalási engedéllyel kint tartózkodik, konzulátusi követségen, kereskedelmi kirendeltségen dolgozik. Ő számomra nem külföldi magyar, hanem ugyanolyan választójoggal rendelkezik, mint aki itthon van, hiszen állandó magyarországi lakcímmel rendelkezik. Tehát én nem venném bele ebbe a témakörbe, viszont ki van zárva a választásból. *(Dr. Salamon László: Nincs szavazati lehetősége! Ez más!)* Jó! Ez a pontos és precíz megfogalmazás, hogy nincs szavazati lehetősége, csak akkor, ha fogja magát és hazajön, mert itt szavazhat. De ott a helyszínen, ahol éppen tartózkodik, nincs meg a szavazati lehetősége.

Azoknak, akik kint munkavégzés, turistáskodás miatt vagy egyéb okból tartózkodnak, de egyébként mindenben megfelelnek a magyar választójogi követelményeknek, igenis szükségesnek tartanám biztosítani a szavazati lehetőséget, és akkor ne menjünk Spitzbergákra vagy egyéb helyekre. Gondolom, azokban az országokban, ahol diplomáciai képviselet, vagy kereskedelmi kirendeltség, vagy valamilyen hivatalos állami kirendeltség van, ott ez a technikai probléma megoldható, hogy a hivatalos kirendeltség helyiségében leadják a

szavazatukat, amennyiben élni akarnak vele. Mindenképpen szükségesnek tartjuk, hogy ők élhessenek a szavazati jogukkal.

Rátérnék azokra, akiket mi határon túli magyaroknak tekintünk. Ennek valóban két nagy csoportja van. Az egyik a magyar állampolgársággal rendelkezők, szétszórta a világban élők, a másik pedig a határainkon kívül, a közvetlen határaink mellett, de magyar állampolgársággal nem rendelkezők kérdése. Mi azoknak a magyar állampolgároknak is nagyon szívesen megadnánk a választójogot, akik határon túl diaszpórában, szétszórta élnek, de nem ugyanazt a választójogot, mint az itt élő magyar állampolgároknak, mint az állandó lakcímmel rendelkező magyar állampolgároknak. Választójogot adnánk nekik, de választhatók nem lennének a mi elképzelésünk szerint. Miért lenne választható? Itt elhangzott egy los angelesi példa, vagy egy nem tudom, hol élő magyar példája. De ha magyar állampolgár, a választási jogot, a választás lehetőségét minden további nélkül megadnánk neki. Úgy gondoljuk, hogy a magyar állampolgároknak joguk van választani. Természetesen ha ezt megkapnák, akkor viszont csak pártlistás választáson szavazhatnak. Egyénire nyilván nem, hiszen nincs magyarországi állandó lakóhelye, amely szerint az egyéni szavazatát leadhatná. Tehát csak a pártlistás szavazást tudnánk számára biztosítani.

Ami a határaink mellett az elcsatolt területeken élő nem magyar állampolgárságú magyar nemzetiségűeket illeti, kénytelenek lennénk megint visszakanyarodni a második kamarához. Mi a második kamarában tudnánk elképzelni az képviseleti jogukat, a mai magyar parlamenti rendszerben nem, hiszen akkor megint felborulnának a választási arányok. Akkor visszacsatolnánk, hogy miért lenne szükséges emiatt is a második kamara megalkotása, hogy ne csak a hazai kisebbségek, hanem a határon túli magyarok is képviselettel rendelkezessenek a minden magyarok házában, ebben a házban. Mi ezt úgy tekintjük, hogy minden magyarok háza.

Egészen röviden szólnék a választókerületek nagyságáról és aránytalanságáról. Indokoltan tartjuk a változtatást, amennyiben ez nem okoz valamilyen államigazgatási feszültséget - megyehatárok átlépésére és egyebekre gondolok. Budapesten megoldott, hogy államigazgatási határokat átlépnek a választókerületek határai. Budapesten számos ilyen terület van. Ezen érdemes lenne elgondolkodni, hogy maga az arányosítás megérné-e azt, hogy esetleg akár megyeátlépésekkel, ráadásul megyehatárok is módosulnak, községet ide csatolnak, oda csatolnak. Nem biztos, hogy ez olyan feszültséget okozna, amit nem volna szabad felvállalni. Érdemesnek tartanám ezt végiggondolni, hogy ne legyenek azok az aránytalanságok, amelyekről Balsai képviselőtársam beszélt, hogy egyesek háromszor annyi szavazatot kénytelenek besöpörni ahhoz, hogy mandátummal rendelkezzenek, mint mások.

Ami a közös lista és a kapcsolt lista kérdését illeti, a kapcsolt listát valóban nem alkalmazzák a pártok. Ha a többi párt úgy dönt, hogy ez szűnjön meg, mert egyszerűen nincs jelentősége, mi nem fogunk ellene tiltakozni. Egyszerűen úgy érezzük, hogy nincs jelentősége, hogy benne marad a törvényben, és nem alkalmazzák, vagy kivesszük a törvényből. Ha a többi kérdésben megegyezés van, mi minden további nélkül hajlandók vagyunk ennek az eltörlésére is. De akkor sem történik tragédia, ha ezen a részen így marad a törvény, ahogy most van, legfeljebb nem élünk vele.

ELNÖK: Köszönöm. Lamperth Mónika alelnök asszonyé a szó.

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Tisztelt Bizottság! Szeretném itt a tárgyalás és a konszenzuseresés lényegét illetően röviden elmondani az álláspontunkat, mert természetesen lehet ilyet mondani, amit a képviselő úr mondott, hogy a Szocialista Párt változtatgatja az álláspontját egy-egy kérdésben, de nem erről van szó. Tárgyalni és konszenzust keresni úgy lehet, hogy mindenki, akinek van valamilyen közös célja, megpróbál a konszenzus érdekében

valamilyen engedményeket tenni a saját álláspontjából, mert közös álláspontot létrehozni máshogyan nem nagyon lehet. Amikor a hatpárti tárgyalást elfogadtuk az alkotmánykoncepció esetében, a Magyar Szocialista Párt ennek érdekében hozott egy ilyen döntést. Ez a feltételezés – már minthogy létrejön az új alkotmány – megszűnt. Ma másik helyzet van, a választójogi reform tekintetében van az a helyzet, hogy kellene konszenzust keresnünk, hogy meg tudunk-e egyezni bizonyos kérdésekben, ezért hasonlóan a korábbi helyzethez – bár annyiban nem hasonló, hogy akkor 54 százalékkal és kétharmados többségű koalícióval tettük ezt az egyeztetést – a Szocialista Párt ma is azzal a szándékkal jött el ide a választójogi reformot vizsgáló bizottságba, hogy próbáljunk meg konszenzusra jutni bizonyos kérdésekben, és természetesen ennek érdekében hajlandók vagyunk például az 1. napirendnél tárgyalt témakörnél is módosítani az álláspontunkon. Ez nem változtatgatás, hanem a konszenzuskeresés érdekében az álláspontunk megváltozása vagy megváltoztatása egy-egy kérdésben.

Amennyiben látjuk azt, hogy a többi párt is ezzel az ideával jön ide, és van lehetőség arra, hogy tárgyaljunk, akkor nem fogjuk azt mondani, hogy ha a Fidesz tesz némi módosítást az álláspontján a konszenzus érdekében, hogy változtatgatja az álláspontját, hanem azt fogjuk mondani, hogy komolyan gondolja, hogy keresi a konszenzust, és komolyan gondolja, hogy tárgyal. Mi ebben a felfogásban jöttünk ide, ebben a felfogásban szeretnénk a továbbiakban is tárgyalni, és persze túléljük, ha így minősítget bennünket a képviselő úr.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm, alelnök asszony. Tóth Zoltán államtitkár úré a szó.

DR. TÓTH ZOLTÁN államtitkár (Belügyminisztérium): Köszönöm szépen. Tisztelt Bizottság! Először az egyéni választókerületekről szeretnék néhány szót szólni. A múltkor a bizottság kérésére elkészítettünk minden változatot, amelyet az egyes pártok kaptak. Ezzel csak azt szeretném jelezni, hogy technikailag – ha ez a politikai szándék megvan – képesek vagyunk a választókerületek határait módosítani. Szeretném megjegyezni, hogy 1989 decemberében elég mélyreható volt a pártközi egyeztetés a választókerületek kialakításában, még a megyei VB-titkárok fel-leutaztatása is megtörtént. Ez nem a kormány egyéni akciója volt, hanem széles körű konszenzuson alapult. Ezzel ezt le is zárnám, mert politikai kérdés az, hogy módosulnak-e az egyéni választókerületek vagy sem, azonban természetesen itt vannak érdekek a közigazgatáson belül, hiszen a polgármesterek egy része nem érzi jól magát abban a körzetben, ahol van, másik parlamenti képviselőhöz vagy másik megyéhez akar tartozni. Ennek kétségtől van egy ilyen vonulata, de gyakorlatilag tíz esetben történt egyéni választókerületi módosítás az elmúlt tíz év alatt. Ezek mindig megyehatárhoz vagy településszétváláshoz kapcsolódó ügyek voltak, korrekciós módosításokra nem került sor.

A másik téma a külföldön élő magyarok választójoga. Az ezzel kapcsolatos törvényjavaslat egyszer már járt a parlamentben, és akkor az a fogalom vált bevetté, hogy „a külföldön élő magyar választópolgárok választójoga”. Úgy vélem, hogy már több ilyen nemzetközi konferencián, ahol a választási eljárás egyes intézményeit számba vették, a magyar választási rendszer általánosan elismert. Ez a pont a nemzetközi értékelésben mindig fekete pont volt, hogy a magyar diplomatáknak, katonatiszteknek nincs választójoguk. Azt javasolnám, hogy ezt minimális célkitűzésként ki kellene tűzni. Egy probléma van, az alkotmánymódosítás, de ha sikerülne lehatárolni ezt a területet, hogy ez egy biztos dolog - aztán majd lehet később vitatkozni a többről -, akkor szerintem ezt nagyon célszerű volna megtenni.

Itt is azonban belebotlunk egy technikai problémába. A korábbi javaslatban a levél útján való szavazást javasoltuk. Ez egyrészt könnyen kezelhetővé tenné a külföldön élők

választójogának gyakorlásának, mert a magyarok többsége nem a diplomáciai székhelyünkön lakik. Így megmaradna szépséglajstromnak, hogy szavazhatnak, de gyakorlatilag emiatt nem tudnának élni választójogukkal. A levélben való szavazás egyébként más problémát is megoldana. Most voltam szombaton a szlovák elnökválasztáson, és teljesen véletlenül belefutottunk egy mozgóurnát cipelő csoportban. Ott is ugyanúgy viszik a mozgóurnát, mint nálunk, de meg kellene szüntetni ezt a mozgóurnás szavazást, ez mindig csak feszültségekre ad lehetőséget. A levélben történő szavazással nemcsak a külföldön élő hivatalos kiküldöttek problémáját tudnánk kezelni, hanem itthon is meg tudnánk szüntetni a mozgóurnás szavazást.

A korábbi javaslatom szerint nem a közös lista megszüntetéséről beszéltem, hanem csak a kapcsolt lista megszüntetéséről. A képviselő úrral politikailag annyiban egyetérték, hogy ez kiüresedett, legfeljebb nem alkalmazzuk, azonban a közigazgatásnak ez óriási tehertétel, hiszen ha valaki mégis listát akar kapcsolni, a választás napja előtti 8. napon megteheti, és erre felkészülni óriási tehertétel. Ha a pártoknak mindegy, akkor tisztelettel javaslom, hogy ezt hatályon kívül kellene helyezni.

Végezetül van még egy felvetés, amit korábban említettem: a listás választás egyfordulósá tétele. Ez szerintem megint egy olyan kezdeményezés, amely nem érinti a választási rendszer lényegét, azonban szakmailag mégis teljesen fura helyzet az, hogy egy arányos választási rendszerben a megjelenési küszöb miatt van egy még arányosabb szavazás. Ez most két helyen fordult elő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és Hajdó-Bihar megyében, és ez nem koherens az egész rendszerrel.

Köszönöm szépen, és ha van újabb konkrét megrendelés, akkor kérjük, hogy közöljék velünk, és akkor a technikai feltételeket ehhez biztosítjuk.

ELNÖK: Parancsoljon, képviselő úr!

DR. BALSÁI ISTVÁN (MDF): Lehet, hogy felületesen olvastam, de abban a bizonyos variációban, amelyet említett az államtitkár úr, a 100-176 tartományban, nem láttam Budapestet, és az volt az érzésem, mintha a budapesti polgárok nem akarnának választani. 100 választókerület volt az országra kidolgozva, de nem láttam benne a pestieket. *(Dr. Wiener György: 82 volt a vidéki és 18 a budapesti!)* Akkor elnézést kérek!

ELNÖK: Köszönöm. Engedjék meg, hogy akkor én is leszögezzem álláspontunkat a Kiszegdapárt részéről a három kérdésben. Utánam Salamon képviselő úr jelentkezett, nyilván Lamperth Mónikával volt rövid vitája.

A külföldi magyarok választásával kapcsolatosan többször leszögeztük, hogy támogatjuk a külföldön élő magyar állampolgárok választási jogát, ezt csak újra megismétlem.

A következő téma a választókerületek nagyságának újragondolása. Itt a Fidesz álláspontját támogatnám, hogy ez kormányhatáskör – éppen az államtitkár úr jelezte –, konszenzusra törekvés mellett valósulna meg, de kormányhatáskörben. Amennyiben itt problémák vannak, és lehet valamit előre lépni, akkor a kormányt erre bízni kell.

A harmadik problémakör a kapcsolt lista, tehát nem a közös lista, egy kis elírás történt. Mint ahogy már akkor jeleztem a frakció álláspontját, támogatjuk az államtitkár urat, mert lényegében ez nem élő intézmény, de komoly munkaterhet jelent az állandó felkészülés miatt. Támogatjuk, hogy ez eltörlésre kerüljön.

A Fidesz álláspontja van még egyelőre függőben, de megkérem a Fidesz képviselőjét, hogyha ez megvan, akkor egyből Tóth Zoltán államtitkár úrék felé küldjék, mert akkor három hét múlva konkrét szövegmódosítás lehet mind a kapcsolt lista eltörlésére vonatkozóan, mind pedig az egyfordulós listás választásra vonatkozóan.

Köszönöm szépen. Most következik Salamon képviselő úr, majd utána pedig Balczó

képviselő úr.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Az új alkotmánnyal kapcsolatos munkálatokról annyit, hogy végül is az nem konszenzus hiányában nem futott sikerre, hanem idő hiányában. A hat párt megszavazta azt a normaszöveget, néhány alternatíva van benne, amely normaszöveget minden képviselő megkapott. Akkor érteném azt, hogy mi is visszalépünk az álláspontunktól, mert hiszen "nem fogadták el a mi álláspontunkat sem" helyzet állna elő, de nem ez történt, hanem gyakorlatilag megállapodtak a pártok az új alkotmány normaszövegében. Ezt csak megjegyeztem. Úgy gondolom, hogy ez nem egy olyan helyzet. Ezért engem egy kicsit meglep, ha az alkotmányos elképzelések módosulnak, vagy nem lép meg, de úgy gondolom, hogy az igenis álláspontváltozás, mert végül is abban megállapodtunk. Lehet, hogy túlzott elvárás politikai partnerekkel vagy szereplőkkel szemben az, hogy ha egyszer ebben megállapodtunk, akkor az ne változzon meg fél év múlva - de mindegy.

Ami a további kérdéseket illeti, a levélben való szavazással kapcsolatban - legalábbis nekem személy szerint - megvannak a magam fenntartásai. Nem tartom ezt egy szerencsés technikának. Félek, hogy nagyon sok visszaélésre, vitára adhat lehetőséget. Ugyanakkor ki kell kézbesíteni az illetőknek a szavazólapokat. Nem tudom persze, hogy hogyan működne, mert nem ismerjük a részleteit. Ezt a technikát nem tartom megnyugtatónak. Azt elképzelhetőnek tartom, amit mondtak, hogy ha most ebbe belemegyünk, akkor hogyan lehet, hogy külföldön a diplomáciai székhelyeken legyen egy urna, és akkor ott lehessen megadni. Azok az állampolgárok pedig, akik egy adott országban fontosnak tartják, hogy a választójogukkal éljenek, csak-csak utazzanak oda. Nem hiszem, hogy meg tudjuk csinálni, hogy a világot szavazókörökre beosszuk.

Visszatérek arra, amiről Wiener György részletesen beszélt. Elemezte azt, hogy a magyar állampolgársági törvényből adódóan - most én is kipoentírozom a dolgot - százezrek lehetnek olyan magyar állampolgárok, akik azt sem tudják, hogy magyar állampolgárok, és talán magyarul sem tudnak, sőt talán azt sem tudják, hogy magyar származásúak. Ezek gyakorlatilag elesnek. Választójoggal a külföldön élő magyarok közül az fog élni, akinek a számára a magyar kapcsolatok nagyon erősek, és fontosnak is tartja azt, hogy a magyar ügyekbe beleszóljon. Hiba lenne, helytelen lenne becslésekbe bocsátkozni. Több millió - leszámítva a szomszédos országot, a határainkon kívül élő szomszédos országokban élő magyarokat -, nem tudom, mintegy másfél millió magyar élhet a világban, vagy állampolgárként valószínűleg sokkal több. Azt hiszem, hogy ennek a töredéke élne a választójogával.

Ha az emberek Magyarországra utazásképpen elmennek a magyar diplomáciai kirendeltségre, tehát a nagykövetségre, elmennek a konzulátusra, mert úgy tudnak olyan úti okmányokhoz jutni, hogy Magyarországra utazhassanak, akkor úgy gondolom, hogy a választásokkor is fognak jelentkezni. Nyilván nekik kell kezdeményezni, hogy állampolgárok vagyunk, és szavazni akarunk. Ez jelenthet egy jelzést a választási szervek irányába, hogy ezeket el kell látni szavazócédulákkal, vagy annyit el kell küldeni a külföldi kirendeltségre, a konzulátusra vagy a nagykövetségre. Én ilyen keretekben tudom elképzelni azt, hogy a határainkon kívül élő magyar állampolgárok szavazzanak. Ha megoldható, a turisták esetében, vagy akik esetében a szavazati jogban való akadályoztatásról van szó, tehát akiknek egyébként a mai jog szerint is megadott az állampolgárságuk, megadott a választójoguk, csak - ahogy a törvény fogalmaz - akadályozottak a szavazásban, azok számára is ezek a lehetőségek állnak majd az én elképzeléseim szerint.

De hogy átmenjünk a levelezés útján való szavazásra, nincs ennek Magyarországon hagyománya, előzménye. Nagyon sok problémától, hamisítástól, vádaskodástól, vitától félek. A magyar közéletben annyi vita van, de hál' istennek az, hogy a választások eredményét

kétségbe vonták volna - a világ adott tájain vannak ilyen szubkultúrák -, ettől mentsük meg magunkat. Amik jól működnek, persze egyszerűsítsünk, ésszerűsítsünk, de a gyökeresen új dolgoktól félek. Abba ne bocsátkozzunk bele, amik kiszámíthatatlanok, hogy hogyan és milyen politikai jogi problémákat fognak felvetni.

A listával kapcsolatban - hogy egyfordulós legyen a lista - én meg vagyok győzve. Egy kérésem, illetve egy problémám, egy felvetésem van. Ezt a múltkor is elmondtam. Nem jelent-e koherenciazavart, tehát a törvény belső koherenciája szempontjából elfogadhatónak tartjuk-e, hogy úgy fog kinézni a választási törvény egy kétfordulós választás esetén egyéni körzeteknél való kétfordulós választás esetén, hogy egyéni választókerületben az érvényességi küszöb 50 százalék plusz 1 fő, listás választókerületben ugyanazon a helyen a listára szavazás szempontjából pedig 25 százalék plusz 1 fő. Ez kérdés. Ebben látok egy kis belső diszharmóniát. Lehet, hogy indokolatlan. Ha a bizottság ebben nem lát alkotmányjogilag elfogadhatatlan diszharmóniát, akkor vállalható, és akkor valóban logikus, hogy egyfordulós legyen a lista. Azt szeretném, ha ezt a részét is végiggondolnánk.

ELNÖK: Köszönöm. Hadd reagáljak Salamon képviselő úr aggályára pártdelegáltaként. Úgy gondolom, hogy a kétszavazatos rendszerben, ahol a két szavazat eltérő logikát jelent, egyéni és listás a két szavazat. A két eltérő logika a vegyes rendszer miatt abszolút lehetővé teszi, hogy a két komponensnél - többek között amiatt, amit most felvetett - eltérő legyen az eredményességi küszöb. Úgy gondolom, hogy ez aggálytalanná teszi. Annyira elkülönül a két komponens, a két szavazat és a két szavazáshoz fűződő két választási rendszer - ez teszi ki a vegyes rendszer lényegét -, hogy ezt a felvetését nyugodtan elvethetjük. Ezt minden pártnak önmagának kell eldöntenie. Továbbra is fenntartom, hogy amennyiben a Fidesznek megérkezik a frakció jóváhagyását bíró anyaga, a képviselő úr és Tóth Zoltán államtitkár úrék ezt is dolgozzák ki.

Balczó képviselő úr!

BALCZÓ ZOLTÁN (MIÉP): Köszönöm a szót. Ehhez az utolsó kérdéshez szeretnék hozzászólni, illetve egy kérdést feltenni. Első hallásra logikus lenne az egyfordulós és az érvényességi küszöb nélküli azonnal eredményes pártlistás szavazás, hogy csak egy példát mondjak. Nyilván az első forduló után világosan eldől, hogy melyik párt hány százalékot ért el, ki lépte át a küszöböt. Bizonyos szempontból nem torzítja a megismételt második forduló pártlistás szavazását, hiszen az már gyakorlatilag, mivel feltehetőleg kevés ilyen választókerület van, egy elsőfordulós párteredmények ismeretét követően zajlik le. Akkor szavaznak az állampolgárok, tehát egy kicsit már determináltabb ebben a kérdésben. Ebből a szempontból támogató a javaslat.

Ha kétfajta érvényességi küszöb lesz, nem is vagyok biztos abban, hogy ha ebben az esetben nem tartjuk fenn az érvényességi küszöböt, akkor azt lehet mondani, hogy eredménytelen. Jelenleg 176-ból 175 választókerületben eredménytelen volt az első forduló egyéniben. Tehát az a kérdés is felmerül, hogy ha valaki nem szerez abszolút többséget, akkor függetlenül attól, hogy hány százalék volt a részvétel, eleve az eredménytelenség miatt újabb forduló lesz. Itt most még az a kérdés is felmerül, hogy fenn kell-e tartani az érvényességi küszöböt. Pont itt jelentkezik az egyetlen aggályom, az, hogy mindnyájan azt mondjuk, hogy minél nagyobb részvételi arány legyen a választásokon.

Ha akárcsak a listás szavazás tekintetében tudja a választópolgár, hogy nincs érvényességi küszöb – jóllehet nyilván öntudatosan és a választójog gyakorlása és a pártpreferencia alapján kell szavazni, de félek attól, hogy annak tudatában, hogy a pártlistára adott szavazás bármilyen létszámmal is azonnal érvényes. Kérdés, hogy a szavazási aktivitást ez nem vetné-e vissza, hiszen ez hátrányos lehet.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Wiener képviselő úr jelentkezett, majd utána ismét Salamon képviselő úr jön.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Felmerül mindig az az aggály, hogy érvényességi küszöb nélkül az aktivitás visszaesik. Éppen az önkormányzati választások mutatták, hogy nincs a kettő között szoros kapcsolat. 1990-ben volt 40 százalékos küszöb, és számos helyen meg kellett ismételni a választást, mert a részvétel nem érte el a 40 százalékot országos szinten sem. 1994-ben is és 1998-ban is magasabb volt az önkormányzati választásokon a részvételi arány - bár nem volt kiugróan magas -, mint 1990-ben, amikor volt küszöb. Végül is politikai tényezők befolyásolják ezt és nem a jogi előírások, tudniillik az állampolgárok nagy többsége ezeket a fogalmakat, hogy érvényességi küszöb, eredményességi küszöb, nem is ismeri, nem ez determinálja a magatartását.

Akceptálhatónak tartom Tóth Zoltán felvetését, és mindenféleképpen az egy forduló látszik jobbnak. Nem segít igazán a szélesebb legitimitás biztosításával a második forduló. Annak ellenére mondom ezt, hogy 1998-ban speciális körülmények miatt mind Hajdú-Bihar megyében, mind pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a részvételi arány megemelkedett, sőt ha jól tudom, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében több mint 8 százalékkal, de ez kivételes eset. Ez önmagában még nem indokolja, hogy itt fenntartsunk egy küszöböt.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Salamon képviselő úr a szó.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Én is ezeket a gondolatokat akarom folytatni, mert az álláspontunk itt láthatóan lebeg, nem véglegesen alakult ki a mi részünkről. Azt, amit Balczó Zoltán felvet, más oldalról is meg lehet vizsgálni. A magyar társadalomban van egy olyanfajta gondolkodásmód, amely a pártok és az egyéni szereplők között tesz némi különbséget. Meg kell azt gondolni – csak kérdés, és nem is mondom tovább, mert gondolom, minden képviselőtársam érti, hogy mire gondolok -, hogy esetleg egy attitűdöt nem erősítene-e az, ha nem egyforma lenne az érvényességi küszöb kérdése. Nem arra mondtam, hogy ne legyen érvényességi küszöb, hanem arra, hogy 25 százalék legyen. Legyen a listánál is, csak akkor ne 50 százalék, hanem 25 százalék, és az első fordulóban eltérő lenne a dolog – Tóth Zoltán felvetésében ez is benne van.

Ez nem olyan attitűdöt erősít meg a választópolgárok szerint, hogy „az egyénekre szavazok, de azokra a csúnya pártokra, akik itt vitatkoznak, nem adok le voksot”? A kétszavazatos rendszerben nem valósul ez meg, ez így egyenlőtlenséget erősít meg. Az eddigi jelek persze nem mutatnak erre, de ha eltérő a küszöbérték, áttételesen - elismerem, hogy direkt hatások, direkt közvetlen hatások nincsenek – nem vezet-e valóban olyan problémákhoz, amelyeket Balczó Zoltán mond. Egy választásokon való részvétel egyrészt a választópolgárok aktivitásán múlik, amit sok minden befolyásolhat, és nekünk nagyon nehéz itt felmérnünk, hogy pontosan mi befolyásolja. Bár például befolyásolja a pártok aktivitása is. Egész egyszerűen az érvényességi küszöbök elmozdítása magukat a választások sikerében jelentős szerepet játszó pártokat is indíthat arra, hogy nem eléggé aktivizálják a választópolgárokat.

Hiszek abban, hogy amikor a rádió bemondja az első fordulónál óráról óra, hogy „Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében még csak ennyien mentek el”, jelentős lehet azoknak az embereknek a száma, akit ez izgat. Elfogadom, hogy nagy részét nem érdekli, de biztos van nagyon sok olyan választópolgár, aki nem szívesen hallgatja, hogy az a körzet, ahol ő lakik valamilyen értelemben negatívan szerepel. Ezt az első fordulóban bemondják 12 órakor, 13 órakor, 14 órakor, és mi is figyeljük, hogy érvényes lesz-e. Gondolom, ez hathat arra, hogy az

emberek elindulnak 17 órakor – mert már lement a nap, nyilván ez is benne van – szavazni, hogy ne legyen érvénytelen a választás.

Még egyszer mondom, hogy nem zárkózunk el, ezt végiggondoljuk. Ebben is kérem három hét múlva a végső megnyilatkozást, de legyünk óvatosak ezzel. Igaz, hogy most két esetben előfordult ez – hiszen ez a két eset hozta az idén ezt a gyakorlati problémát -, de többvonalú ez a kérdés.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Több jelentkezőt nem látok, így a három napirendi pontot kimerítettük. Azzal a két ponttal kapcsolatosan, amelyben megállapodtunk, az államtitkár úr konkrét szövegtervet hoz három hét múlva, a Fidesz pedig időközben eljuttatja az álláspontját.

Köszönöm szépen. Három hét múlva ugyanitt találkozunk.

(Az ülés végének időpontja: 12 óra 57 perc)

Dr. Pokol Béla
a bizottság elnöke

TARTALOMJEGYZÉK

Az Országgyűlés létszámának csökkentési lehetőségei (egyfordulós, kétfordulós kérdés, az arányosítás kérdése) témakör folytatása **4**

Hozzászólások *4*

A nemzeti kisebbségek önálló parlamenti képviselőinek lehetősége (egykamara, kétkamara) témakör folytatása **17**

Hozzászólások *17*

A külföldi magyarok választási joga, a választókerületek nagyságának újragondolása és a közös lista **28**